

Verkiezingsprogramma 2026-2030

Opstaan voor het goede

ChristenUnie

Overbetuwe

www.overbetuwe.christenunie.nl

Inhoud

Opstaan voor het goede	2	
Wat hebben we bijgedragen tussen 2022 en 2026?	3	
1. Betrouwbare overheid, zorgvuldig beleid	4	
1.1 Betrouwbare overheid		4
1.2 Veiligheid		7
1.3 Financiën		10
2. Iedereen telt mee	12	
2.1 Zorg		12
2.2 Kunst, cultuur en sport		18
3. Waardevolle samenleving	21	
3.1 Werk en Inkomen		21
3.2 Economie		24
3.3 Energie, klimaat en milieu		28
4. Wonen, ruimte en mobiliteit	33	
4.1 Wonen, ruimte en natuur		33
4.2 Mobiliteit		36

Opstaan voor het goede

Verkiezingen gaan over mensen. Over u, jou en mij. Over onze ouders, kinderen, burens, kerk of sportvereniging, de leerkracht op je school, werkgever en medewerkers. Ze gaan over ons en de manier van samenleven in Overbetuwe.

Opstaan voor het goede

De oorlog in Oekraïne is nog steeds relevant. In de Verenigde Staten van Amerika (VS) is de nieuwe periode van president Trump nog maar net een jaar bezig. Veel mensen volgen op voet wat er (niet) gebeurt in 'Den Haag'. We ervaren nog steeds de impact van COVID-19. En het blijft moeilijk om te luisteren, elkaars mening te begrijpen of ons eigen perspectief te nuanceren.

Wij zijn ons van deze dingen bewust. Gelukkig zien we ook dat we in Overbetuwe oog voor elkaar hebben. Ook in de politiek. Wij vinden 'wij' belangrijker dan 'ik'. Daarom is dit een verkiezingsprogramma van hoop, met als motto opstaan voor het goede. Waar het kan letterlijk opstaan en goede dingen doen. Wij blijven bouwen aan een samenleving waarin aandacht is voor wat echt telt: zorg voor elkaar, een betrouwbare overheid, een duurzame economie en goed zijn voor de natuur. Daarin maken we keuzes, omdat niet alles kan of niet allemaal tegelijk.

We laten ons inspireren door de bijbel. Naast God, gaat de bijbel ook over mensen, over samenleven en ook over de overheid. Wij geloven daarom dat christelijke uitgangspunten in de politiek relevant zijn voor iedereen, gelovig of niet.

De mensen van ChristenUnie Overbetuwe

Onze mensen zijn maatschappelijk betrokken christenen, die bereid zijn verantwoordelijkheid te nemen en samen te werken voor een betere samenleving. Om als overheid het kwetsbare waar nodig te beschermen en het sterke daarvoor te reguleren. En ook wij zijn gewoon mensen, die soms fouten maken of niet alles overzien.

De ChristenUnie is een landelijke partij met veel verschillende themanetwerken, die actief is op alle niveaus van het openbaar bestuur. Dat biedt stabiliteit en mogelijkheden om zaken overal aan de orde te stellen. Onze standpunten voor Overbetuwe zijn niet landelijk opgelegd, maar lokaal relevante punten die passen bij ChristenUnie Overbetuwe.

Voor alle mensen

We zetten ons met hart en ziel in voor onze gemeente. ChristenUnie Overbetuwe is er voor iedereen. Of u en jij gelovig bent of juist helemaal niet: welkom om op de ChristenUnie te stemmen als u 'geloofd' in onze plannen voor Overbetuwe. Doe met ons mee en sta samen met ons op voor het goede.

Gerdien Maaijen, Raadslid en Lijsttrekker ChristenUnie Overbetuwe

1

Wat hebben we bijgedragen tussen 2022 en 2026?

Wat hebben we bijgedragen tussen 2022 en 2026?

Als fractie met één raadslid en twee burgerraadsliden hebben we ons de afgelopen periode hard en met hart ingezet. Dat betekent dat we de agendapunten die vanuit het college van burgemeester en wethouders komen bestuderen en onze reactie bepalen. Die onderwerpen leggen we naast ons verkiezingsprogramma. Daarin staan ook dingen die vanuit het college anders of minder aan bod komen. Daarom brengen we ook die punten actief onder de aandacht, bijvoorbeeld door politieke vragen, voorstellen om besluiten aan te passen of oproepen aan het college. Al onze actieve inspanningen zijn terug te lezen op [onze website](#) en hebben onder andere betrekking op de volgende onderwerpen:

Leefbaarheid en bestuur:

- Aandacht voor wonen, bijvoorbeeld door vragen over voortgang en subsidiëring van flexwoningen, monitoring van tijdelijke huisvesting van arbeidsmigranten, opvang van statushouders en vluchtelingen, verkoopprijzen van woningen met name in de goedkoopste categorieën;
- Inzet voor de stem van jongeren, bijvoorbeeld door vragen over Speaking Minds (om jongeren actief te laten meedenken, -praten en -discussiëren met de beleidsmakers, waarbij ze een advies uitbrengen), voorstellen om jongeren te stimuleren te gaan stemmen voor de gemeenteraadsverkiezingen en zo vaak mogelijk in gesprek te zijn met middelbare scholieren in de gemeente;
- Focus op samenwerking in de regio, onder andere door aandacht voor inzicht in klachten in de regio.

Sociaalbeleid en gezondheid:

- Aandacht voor tandheelkundige hulp voor minima;
- Vragen over zorgindicaties voor langdurig en chronische aandoeningen;
- Meer ruimte voor openstelling van toiletten in winkelstraten, zodat ook mensen met beperkingen en gezinnen met kleine kinderen zoveel mogelijk mee kunnen doen;
- Tijdige betaling van energietoeslag.

Duurzaamheid

- Aandacht gevraagd voor vogels door toenemende laanboomteelt;
- Inzet voor meer financiële ruimte voor fietsers, voetgangers en brommobielen op het Lexkesveer;
- Aansluiten bij Stichting Steenbreek, om zowel de openbare ruimte als tuinen te vergroenen. Zo leveren we een bijdrage aan het voorkomen van wateroverlast en minder oververhitting.
- Vragen over netcongestie, nog voordat het inderdaad een (groot) obstakel bleek te zijn.

Financiën

- Betaalbaarheid van maatschappelijke gebouwen;
- Gezonde financiën op korte en vooral op lange termijn, onder andere door de grote tekorten vanaf 2025. Het rijk stelt daarna te weinig geld beschikbaar om alle taken uit te voeren;
- Goed en op tijd financiële keuzes maken;
- De hond niet als melkkoe te gebruiken: de hondenbelasting niet extra verhogen en voorzieningen voor honden niet versoberen;
- Besparingsmaatregelen zorgvuldig communiceren en invoeren.

Naast raadslid en fractievoorzitter, heeft Gerdien Maaijen de afgelopen raadsperiode de vrijwillig de volgende extra verantwoordelijkheden gehad:

- twee keer door de raad opnieuw gekozen als coördinator van de raadsrapporteurs. Raadsrapporteurs zijn raads- en burgerraadsliden die in duo's namens de gemeenteraad samenwerking in de regio volgen, voor meer grip op die samenwerking. Als coördinator zorgt zij voor verdere ontwikkeling van het raadsrapporteursschap.
- namens de raad gekozen als lid van de Euregioraad Rijn Waal, waar zij Gemeente Overbetuwe vertegenwoordigt.
- door de gemeenteraad benoemd tot lid van de werkgeverscommissie voor de Griffier en is zij lid van de audit- en risicocommissie van de raad.

1. Betrouwbare overheid, zorgvuldig beleid

1.1 Betrouwbare overheid

Waar staat ChristenUnie Overbetuwe voor?

Bij de ChristenUnie staat de samenleving centraal: mensen en maatschappelijke verbanden werken daar samen aan. De gemeente heeft vooral als taak de samenleving te versterken en staat daarom naast mensen. Om te wijzen op de eigen verantwoordelijkheid maar ook om mee te denken, te stimuleren en te ondersteunen waar dat nodig is. De menselijke maat, dát past bij de ChristenUnie en bij Overbetuwe. In het leven van alledag, in ons werk, in ons gezin en in de zorg van de gemeente voor de inwoners. Dit vraagt om maatwerk: de een heeft die ondersteuning sneller nodig dan de ander. En voor mensen die het echt niet zelf of samen met anderen kunnen, biedt de overheid een vangnet

Vertrouwen

Het vertrouwen in de politiek en in de overheid staat onder druk. Wij zijn ervan overtuigd dat goed bestuur en integer leiderschap de basis vormen voor een bloeiende samenleving. De ChristenUnie zet in op luisteren en samenwerken. Als fractie willen we als betrouwbaar en constructief bekend staan in Overbetuwe. Vrede en recht vinden we niet alleen in woorden maar juist ook in onze houding en in ons handelen. De ChristenUnie wil zich daarin laten leiden door wat de Heer in de Bijbel van mensen vraagt: Niet anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God. (Micha 6:8) Een betrouwbare overheid is een overheid die ook uitspreekt dat zij niet alle problemen van mensen kan oplossen. De rol van de overheid is in de tijd te groot geworden, waardoor de kracht van gemeenschappen is uitgehold. Daarom is het belangrijk om ruimte te geven aan het herstel van die gemeenschappen. De ChristenUnie wil bijdragen aan het bouwen aan vertrouwen door:

- + Open, herkenbaar en betrokken aanwezig te zijn in Overbetuwe.
- + In te zetten op goede relaties met burgers, tussen openbaar bestuur en burgers en binnen het openbaar bestuur. En eerlijk te zijn, geen beloftes te doen die niet zijn na te komen en transparant te zijn wanneer iets niet lukt.
- + De bereikbaarheid en dienstverlening van de gemeente hoge prioriteit te geven.

2

De gemeente, dat zijn we samen

De ChristenUnie wil dat inwoners in Overbetuwe zoveel mogelijk zelf verantwoordelijkheid nemen voor het eigen handelen en - samen met anderen en de overheid - de zorg voor de samenleving oppakken. We staan niet voor een grote overheid of voor een grote markt, maar we staan voor een sterke samenleving. Een samenleving die het resultaat is van inwoners en maatschappelijke verbanden samen.

De gemeente moet daarom op haar beurt open staan voor initiatieven van inwoners, van instellingen, bedrijven en kerken. Hierbij past een overheid die meedenkt, participeert, drempels verlaagt en faciliteert. De ChristenUnie stimuleert burgerparticipatie, zoals coöperaties die verantwoordelijkheden op zich nemen, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid. De ChristenUnie wil inzetten op het meedenken van inwoners, via platforms en andere organisaties voorafgaande aan beleidsvorming in de raad, waar dat kan. Inwonersinitiatieven willen we ruimhartig verwelkomen en inwonerparticipatie stimuleren. Want het is goed gebruik te maken van de kennis en ervaring van onze inwoners.

Wel letten we erop dat de gemeenteraad vanaf het begin heel duidelijk is over de tijdslijnen, het samenspel en de ruimte die er is voor participatie. Dat steekt nauw: tijdig het gesprek aangaan en geen ongecontroleerde of onbeperkte inwonerparticipatie. Dat vraagt om duidelijke financiële en technische kaders.

Referenda zijn geen oplossing bij complexe politieke vraagstukken. Een (brede) enquête is een betere vervanging in die gevallen waarin de gemeente de mening van inwoners wil betrekken. Bij belangentegenstellingen is het de gemeenteraad, die als hoeder van het algemeen belang, knopen doorhakt. Het lokaal bestuur, dat is gekozen en zo bevoegdheid heeft gekregen van de kiezers, blijft zo eindverantwoordelijk.

Betrekken van jongeren

Democratie is geen statisch begrip, maar een werkwoord. Daarom wil zich inzetten om inwoners en vooral ook de jongeren in Overbetuwe te betrekken bij de lokale democratie. Wij vinden dat nodig omdat door samen te praten over de uitdagingen in onze gemeente, we met elkaar tot gedragen oplossingen voor de toekomst kunnen komen.

- ⊕ In Overbetuwe wil de ChristenUnie zich inzetten om de inspraak/betrokkenheid van jongeren te verbeteren. De beslissingen die wij nu nemen, gaan over hun toekomst. Daarom willen we met jongeren onderzoeken op welke wijze dat het beste kan. Dat zou een jongerenraad voor jongeren, bijvoorbeeld tussen ongeveer 15 en 25 jaar kunnen zijn. Maar andere vormen zijn ook mogelijk.
- ⊕ Plannen van de gemeente met gevolgen voor jongeren komen in samenwerking met jongeren tot stand of worden door jongeren getoetst (generatiecheck). Een jongerenraad of andere vormen kunnen daarbij ondersteunend zijn.
- ⊕ De burgemeester van onze gemeente betreft jongeren tussen 18 t/m 25-jarigen bij verkiezingen, om hen zoveel mogelijk te stimuleren hun stem uit te brengen.
- ⊕ Jongeren in Overbetuwe blijven betrokken en uitgenodigd worden bij activiteiten rondom 4-5 mei en Airborne.
- ⊕ Overbetuwe zorgt er voor dat alle leerlingen uit de groepen 6-8 van de basisscholen uit de gemeente zicht krijgen op wat de gemeenteraad doet, in samenwerking met de kinderburgermeester.

Dorpen als lokale gemeenschap

De ChristenUnie hecht veel waarde aan het eigene en de vitaliteit van de lokale gemeenschap. De gemeente moet alle mogelijkheden benutten om bewoners van de wijken en dorpen te betrekken bij zaken die hen raken. De kracht van het dorp of de wijk is daarbij uitgangspunt. De gemeente waardeert initiatieven van inwoners en organisaties, denkt mee, participeert, verlaagt drempels en faciliteert. Lokale initiatieven bekijken we ook vanuit gemeentelijk en waar dit nodig is, regionaal perspectief. Daardoor zullen lokale initiatieven soms niet (volledig) haalbaar zijn.

Politiek is kiezen

De prioriteit in de begroting moet liggen bij de nood van individuele burgers, bij zorg, veiligheid en het duurzaam beheer en onderhoud van bestaande voorzieningen.

De gemeente koopt duurzaam en circulair in, zodat producten en materialen worden hergebruikt en grondstoffen hun waarde behouden. Keuzes en resultaten zijn meetbaar.

- + De lokale lastendruk stijgt in principe niet meer dan de inflatiecorrectie. Uitzonderingen zijn, zeker in een tijd waarin er moet worden bezuinigd, soms helaas nodig.

Gemeentelijke samenwerking

De ChristenUnie wil zo min mogelijk bestuurlijke drukte. Bestuurlijke samenwerkingsverbanden zoals gemeenschappelijke regelingen (GR) vragen een actieve en kritische houding. Extra belangrijk nu er steeds meer samenwerkingsverbanden ontstaan waarvoor er helemaal geen (vooraf) vastgestelde regels zijn (bijvoorbeeld de Regionale Energie Strategie (RES; zie www.gmr.nl/res)). Het is belangrijk dat de raad van Overbetuwe zicht en controle houdt op besluiten die een GR of een ander samenwerkingsverband neemt.

- + Keuzes voor samenwerking met andere gemeenten worden gemaakt op basis van inhoud, kwaliteit, draagvlak, herkenbaarheid en meerwaarde voor de regionale kracht/uitstraling.
- + De ChristenUnie steunt (het wettelijk mogelijk maken van) initiatieven die kaderstelling en controle rondom samenwerkingsverbanden versterken.
- + De raad maakt met het college en andere partijen in de samenwerking afspraken over hoe GR-en en andere samenwerkingsverbanden vanuit de raad worden gevoed en gecontroleerd.

3

Communicatie

Veel mensen, met name ouderen, jongeren, personen met een migratieachtergrond en laaggeletterden vinden het vaak ingewikkeld om op tijd de juiste informatie te vinden of om bij de overheid aan te kloppen voor hulp. De ChristenUnie wil dat de gemeente Overbetuwe haar regels en informatie zo simpel mogelijk houdt.

- + De gemeente communiceert zo duidelijk en eenvoudig mogelijk met inwoners.
- + De ChristenUnie wil dat berichten over aanvragen en besluiten, zoals vergunningen, (bestemmings)plannen en lokale regelgeving niet alleen digitaal zijn in te zien maar ook in de lokale papieren media blijven verschijnen.
- + In Overbetuwe kunnen inwoners altijd bij een fysiek loket met hun vragen bij de gemeente terecht, naast de digitale weg.
- + Indieners van burgerinitiatieven worden niet van het kastje naar de muur gestuurd.
- + Meer vertrouwen, minder regels: elk jaar komt het college met reële voorstellen voor regels die geschrapt, vereenvoudigd of samengevoegd kunnen worden.

Privacy - Bescherming van persoonsgegevens

Voor een goede vervulling van de wettelijke taken en verplichtingen heeft de gemeente de beschikking over veel gevoelige persoonsgegevens. Het koppelen van gegevens is nodig om snel de juiste zorg te kunnen leveren. Onduidelijke privacyregels leiden ertoe dat zorgverleners de veilige kant kiezen en daarmee goede hulpverlening in de weg staan.

Voor het vertrouwen in de overheid is het tegelijk van het grootste belang dat zorgvuldig met deze gegevens wordt omgegaan. Inwoners hebben daar recht op en moeten goed geïnformeerd zijn over wat er met hun gegevens gebeurt. Alle medewerkers van onze gemeente dienen te weten hoe ze met persoonsgegevens om moeten gaan.

1.2 Veiligheid

Waar staat de ChristenUnie voor op?

Dorpen waarin kinderen en jongeren veilig naar school gaan en ruimte hebben om te spelen. Waarin iedereen met en zonder beperkingen met een gerust hart kan wonen, leven, werken en winkelen. En waarin ouderen veilig over straat kunnen, actief kunnen zijn en nog voluit van het leven kunnen genieten.

Veiligheid gaat over meer dan alleen het beschermd worden tegen geweld. Veilige en leefbare buurten ontstaan wanneer mensen naar elkaar omzien. In samenwerking met de wijkagent als het directe aanspreekpunt voor inwoners. Voor veiligheid is samenwerking tussen allerlei partijen van groot belang. Dit gaat niet vanzelf, de gemeente moet daarin het voortouw nemen.

Een schone en nette buurt zorgt bij veel bewoners al voor een veel veiliger indruk dan wanneer een buurt of straat er verwaarloosd uitziet. De ChristenUnie wil zich er dan ook voor inzetten dat de openbare ruimte in Overbetuwe er netjes en verzorgd uitziet.

Een veilige samenleving

Hard waar het moet, zacht waar het kan, maar altijd met een hart. Zo moet de aanpak van criminaliteit in Overbetuwe plaatsvinden. De ChristenUnie heeft aandacht voor slachtoffers en hun omgeving en stimuleert een effectieve, op gedragsverandering gerichte, aanpak van daders.

De ChristenUnie wil dat de gemeenteraad wordt gehoord over het vaststellen van de prioriteiten voor de politie. De gemeenteraad moet een stevige vinger aan de pols houden bij beleid en de uitvoering ervan, dat naar de veiligheidsregio's is verplaatst. De ChristenUnie wil dat de gemeente ook invloed kan uitoefenen op het preventief voorkomen van onveilige situaties en grensoverschrijdend gedrag bij door de gemeente gesubsidieerde activiteiten.

- + De ChristenUnie stimuleert dat inwoners gemakkelijk melding kunnen maken van overlast en crimineel gedrag, waarbij de politie contact legt met de melder over de afhandeling van de melding.
- + De ChristenUnie hecht aan de rol van de wijkagent als aanspreekpunt voor burgers in de wijk en haar/zijn coördinerende taak om problemen in de wijk concreet aan te pakken.
- + De ChristenUnie vindt het belangrijk dat we mogelijk onveilige situaties preventief aanpakken.
- + Er is in Overbetuwe ruimte voor organisaties als Stichting Exodus die opvang en ondersteuning bieden aan (ex)gedetineerden.

Handhaving drugs- en drankbeleid

Mensen zijn geschapen door God. Zij zijn te waardevol om in verslaving of prostitutie zichzelf, hun vrijheid en waardigheid kwijt te raken. De ChristenUnie is voor een sterk ontmoedigingsbeleid en strenge handhaving.

De ChristenUnie wil dat de strijd tegen drankmisbruik gevoerd wordt samen met scholen, ouders/verzorgers, kerken, verslavingszorg, horeca, politie, sportverenigingen en andere betrokkenen.

De ChristenUnie in Overbetuwe is voorstander van het matigen van alcoholgebruik en het stimuleren van alcoholvrije alternatieven in sportkantines. Het beperken van de periode waarin alcohol mag worden geschonken is hierbij een goed instrument.

Tegen illegale hennepkwekerijen wordt hard opgetreden. Er is geen ruimte voor Growshops. De gemeente Overbetuwe moet meer doen tegen het toenemende gebruik en de groeiende acceptatie van synthetische drugs. Het mag niet zo zijn dat zelfs kinderen het gebruik van een pilletje normaal vinden. Het dumpen van drugsafval levert enorme milieuschade op en gaat gepaard met illegaliteit en criminaliteit. Drank, drugs en gokken maken veel kapot in mensenlevens. Het kan niet de bedoeling zijn dat door verslaving de menselijke waardigheid verloren gaat. De ChristenUnie wil verslaving en drugsproblematiek bestrijden, inclusief de hennepkwekerijen en drugslabs. We willen voorkomen dat jongeren in de criminaliteit belanden en bestrijden ondermijning.

- + Mensen zijn te waardevol om zich te verliezen in verslavingen aan alcohol, roken, drugs, seks en/of gokken. De ChristenUnie wil dat preventie in het lokale gezondheidsbeleid een belangrijke plek krijgt. Niet alleen gericht op alcohol en softdrugs, maar ook op gameverslaving en het gebruik van synthetische drugs.
- + Voorlichting op scholen en bij feesten moet vooral gericht zijn op preventie en pas dan op het veilig gebruik en controle ervan.

- + De ChristenUnie is tegen de aanwezigheid van coffeeshops en/of het telen van wiet door gemeenten.
- + De gemeente zet zich in om jongeren op middelbare scholen en hun ouders/verzorgers actief voor te lichten over de gevolgen van verdovende middelen en de risico's daarvan en stelt daar beleid voor op. Onderdeel hiervan is de inzet van ervaringsdeskundigen.

Mensenhandel en uitbuiting

Mensenhandel betekent per definitie het uitbuiten van mensen. Daarbij wordt dwang, misleiding, machtsmisbruik of misbruik van een kwetsbare positie toegepast. Mensenhandel komt niet alleen in de prostitutie voor, maar ook in de horeca, de agrarische sector en productiewerk in de vorm van economische uitbuiting. De ChristenUnie wil dat onze gemeente zich, in samenwerking met andere gemeenten en organisaties, actief inzet tegen deze ernstige en complexe vorm van criminaliteit.

- + De ChristenUnie wil dat onze gemeente zich, in samenwerking met andere gemeenten in de regio, actief inzet voor beleid tegen deze ernstige en complexe vorm van criminaliteit.
- + Onder jongeren speelt sexting en grooming nog steeds een grote rol. De ChristenUnie vindt het belangrijk dat gemeente, ouders/verzorgers en scholen samen optrekken als het gaat om voorlichting en hulpverlening.

4

Verwevenheid tussen boven- en onderwereld - Ondernijning

De gemeente moet zich bewust zijn van de mogelijke invloed van grootschalige criminele organisaties, o.a. op de ontwikkeling van het onroerend goed. Ook op verouderde vakantieparken kan er gemakkelijk sprake zijn criminaliteit, zoals witwaspraktijken, te zijn. De gemeente werkt nauw samen met het RIEC (Regionale Informatie en Expertise Centra).

Een succesvolle aanpak van ondernijning begint bij een integer en weerbaar lokaal bestuur en ambtelijke organisatie, in gemeente Overbetuwe werken we hier actief aan.

- + Om illegaal gebruik van vrijkomende (agrarische) bebouwing/panden tegen te gaan, dient er beleid te zijn gericht op snelle herbestemming.
- + Toezicht en handhaving op illegale bewoning van vakantieparken/campings is en blijft nodig. De ChristenUnie is voorstander om de wet Bibob gericht en zo veel als mogelijk is in te zetten. (Deze wet helpt overheden bij het voorkomen van misbruik van vergunningen en subsidies door integriteit te toetsen.)
- + De gemeente betreft de inwoners actief bij het herkennen en signaleren van (vermoedens van) ondernijnende activiteiten en het melden hiervan.

Radicalisering

Radicalisering vormt een bedreiging voor de manier waarop wij in vrijheid en veiligheid leven. Dit ontstaat als personen of groepen opvattingen ontwikkelen die haaks staan op de democratische rechtsorde en bereid zijn daar in de praktijk consequenties aan te verbinden. Naast het beschermen van de samenleving als geheel heeft de overheid ook een taak bij het beschermen van de individuele (minderjarige) inwoner. Het weerbaar maken van individuen tegen radicaal gedachtegoed werkt preventief. Vooral jongeren die op zoek zijn naar hun plek in de samenleving zijn kwetsbaar.

- + Overbetuwe investeert daarom in jongerenwerk om aan te sluiten bij de jongerenwereld, ook digitaal.

1.3 Financiën

Wij verwachten dat de gemeente een betrouwbare, goede rentmeester is van de beschikbare middelen. Het gaat om geld dat via de Rijksoverheid of gemeentelijke belastingen zoals de Onroerende Zaak Belasting (OZB) door onze inwoners wordt betaald. In de afgelopen jaren is het takenpakket van gemeenten flink uitgebreid. Hierbij zijn de financiële risico's en de kosten toegenomen, zonder dat daar altijd voldoende geld vanuit het Rijk tegenover staat. De beleidsvrijheid is beperkt en door bezuinigingen van de Rijksoverheid op de uitkering aan de gemeenten uit het Gemeentefonds ligt er een grote druk op het financieel beleid. Dat betekent dat gemeenten voldoende geld van het Rijk moeten ontvangen om hun taken goed te kunnen uitvoeren. En dat Overbetuwe uitgaven en inkomsten in evenwicht moet houden. De ChristenUnie dringt aan op efficiënt financieel beleid en het goed in beeld hebben en beheersen van risico's om toekomstige generaties niet op te zadelen met de gevolgen van slecht (financieel) beleid van hun voorgangers.

Publieke middelen zijn per definitie schaars; er zijn altijd meer wensen dan er geld beschikbaar is. De gemeenteraad moet zorgvuldig de verschillende wensen, noden en belangen kunnen afwegen. Bij bezuinigingen wil de ChristenUnie de posten die te maken hebben met de nood van individuele inwoners, zorg, veiligheid, duurzaam beheer en onderhoud van bestaande voorzieningen zo veel mogelijk ontzien. Uiteraard moet er voor mensen met weinig financiële draagkracht, maatwerk mogelijk zijn.

- + De gemeente heeft als doelstelling dat duurzaam en circulair wordt ingekocht. Keuzes en resultaten zijn meetbaar.
- + We verlangen van onze gemeente dat deze naast mensen staat en maatwerk levert bij het aanvragen van voorzieningen. Maar misbruik moet worden voorkomen en als dit wel gebeurt is een actieve aanpak nodig.
- + Spaarzaamheid en een behoudende financiële koers zijn leidend, dus geen risicovolle investeringen en behoedzaamheid t.a.v. actieve grondpolitiek. Een meer actieve grondpolitiek vraagt een goede voorbereiding zodat we kunnen beschikken over voldoende en blijvende deskundigheid in de gemeentelijke organisatie.
- + Bij gezond financieel beleid horen voldoende reserves om calamiteiten te kunnen opvangen. Structurele uitgaven moeten met structurele middelen begroot te worden en dus niet met incidentele meevallers.
- + Zorg voor elkaar en zeker voor onze kwetsbare medemensen en onze aarde staat voorop bij het maken van financiële en beleidsmatige afwegingen.

- + De lokale belastingdruk stijgt, wanneer dat kan, niet meer dan de inflatiecorrectie. Bij bezuinigingen gaat stijging van de lokale belastingdruk voor op (meer) bezuinigingen op zorg voor mensen.
- + De dienstverlening van de gemeente (heffingen en leges) is zoveel mogelijk kostendekkend.
- + Bij problemen die de gemeentegrenzen overstijgen moet worden gezocht naar samenwerking en solidariteit binnen de regio om tot financiële afspraken te komen of een gezamenlijke lobby te organiseren.

2. Iedereen telt mee

2.1 Zorg

Waar staat de ChristenUnie voor op

De ChristenUnie gelooft in een samenleving die is gebaseerd op naastenliefde. De ChristenUnie wil in Overbetuwe bijdragen aan een samenleving waarin iedereen ertoe doet en meedoet. Ons uitgangspunt is dat elk mens waardevol is en dat die waarde niet afhangt van prestaties, gezondheid, seksuele geaardheid, afkomst, leeftijd, gewenstheid of geluk. Zowel het gave als gebroken leven verdient het om tot ontplooiing te komen. Om deel te nemen aan de samenleving. Om te worden beschermd en om zorg te ontvangen wanneer dat nodig is. We zetten ons er daarom voor in dat ook in Overbetuwe mensen naar elkaar omzien. Dat kan alleen als mensen elkaar kennen, zich betrokken voelen en verantwoordelijkheid nemen. De gemeente kan daarbij voorzien in wat er nodig is om elkaar te leren kennen en door ruimte te geven aan initiatieven vanuit bewoners en organisaties.

Volksgezondheid

Gezondheid is van invloed op prestaties op school, op het werk en in de maatschappij. Een gezonde leefstijl is eerst en vooral een verantwoordelijkheid van mensen zelf, maar gaat ook de maatschappij aan. Door te investeren in preventie zorgen we ervoor dat mensen (langer) gezond blijven, zich kunnen ontplooiën en kunnen meedoen in de samenleving.

Belangrijk is om op een andere manier te kijken naar ziekte en beperking. Positieve Gezondheid kijkt naar wat wél kan, naar wat ons veerkracht geeft en hoe we een betekenisvol leven kunnen leven. Dit geeft ruimte om mee te kunnen doen in de samenleving en van betekenis te zijn voor de ander.

- + Inzetten op leefstijlverbetering in alle dorpen door de realisatie van het lokale Preventieakkoord.
- + De ChristenUnie wil dat Overbetuwe door gaat met het project Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG) en Meer bewegen voor ouderen.
- + We zetten in op Positieve Gezondheid en laten dit doorwerken op allerlei beleidsterreinen.
- + De gemeente maakt gezondheidsbeleid concreet, gebaseerd op actuele data die de GGD heeft over de gezondheid en ziektelast van de inwoners. In dat beleid worden inwoners, deskundigen in het sociaal domein, huisartsen, maar ook scholen en sportverenigingen betrokken bij de uitvoering.

Zorg voor kwetsbare inwoners

'De zorg' is een breed begrip. Het is het samenspel tussen professionele 'formele zorg', zoals ouderen-, gehandicapten- en jeugdzorg, en de 'informele zorg', zoals burenhulp, de inzet van vrijwilligers, welzijnswerk, mantelzorg en de betrokkenheid van kerken. Informele zorg is van enorme toegevoegde waarde. Het draagt bij aan het normaliseren van problemen die mensen ervaren. Ervaringsdeskundigen kunnen zich door hun achtergrond makkelijker verplaatsen in de situatie van een ander met dezelfde soort problematiek. Omzien naar elkaar lost niet alle problemen op, maar is positief voor alle betrokkenen. Goede samenwerking tussen informele en formele zorg is uiteraard nodig. Voor bepaalde hulpvragen van inwoners is inzet van beroepskrachten passend. Informele hulp kan niet alle zorg vervangen. Maar door zorg en ondersteuning weer in de samenleving te integreren, maken we zorg van iedereen. De ChristenUnie is blij met de steun die door kerken wordt gegeven aan mensen in moeilijke situaties, juist ook buiten de kerken. Dit gebeurt via het Diaconaal Platform Overbetuwe en Stichting Noodfonds Betuwe. Deze constructieve rol en toegevoegde waarde vragen, met inachtneming van de scheiding tussen kerk en staat, om wederzijds respect en om versterking van de contacten tussen overheid en kerken.

- + Overbetuwe benut ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid.
- + Gebruik van een Persoonsgebonden budget (pgb) dient mogelijk te blijven en inwoners dienen die mogelijkheid te kennen. Zo hebben zorgvragers altijd de mogelijkheid om identiteitsgebonden of andere noodzakelijke zorg in te kopen als deze niet gecontracteerd is.
- + Een eigen bijdrage voor zorg/ondersteuning mag nooit leiden tot zorgmijding.
- + Houd contacten tussen overheid en kerken (diaconieën) sterk.
- + Ga zorgvuldig en ook creatief om met de mogelijkheden die de regels bieden bij de zorgvraag van burgers.
- + Mensen met verward/onbegrepen gedrag horen niet thuis in een politiecel. Ze verdienen de aandacht van de omgeving en hulp.

5

Mantelzorgers en vrijwilligers

Dagbesteding en een tijdelijke overname van zorg, zodat de mantelzorger kan bijkomen (respijtzorg), zijn belangrijk om overbelasting van mantelzorgers te voorkomen. Daarom blijft de ChristenUnie zich inzetten voor respijtzorg en waardering van de mantelzorger.

Vrijwilligers zijn van onschatbare waarde binnen onze samenleving. Daarom willen we in Overbetuwe vrijwilligerswerk faciliteren en ondersteunen door voldoende professionals.

- + Mantelzorgers worden actief gewezen op ondersteuning en de mogelijkheid voor het geven van mantelzorg naast een baan. Jonge mantelzorgers krijgen ondersteuning zodat ze naar school kunnen en vrije tijd hebben.
- + Overbetuwe ontwikkelt een duidelijke visie op informele zorg en de manier waarop de informele zorg zich verhoudt tot de formele zorg. De gemeente zorgt voor goede coördinatie.
- + Vrijwilligerswerk moet mogelijk zijn naast een uitkering. Vluchtelingen kunnen door middel van vrijwilligerswerk actief meedoen in de samenleving.
- + In Overbetuwe minimaliseren we regels en drempels bij het aanvragen van een voorziening.

Iedereen telt mee en doet mee

Iedereen, ongeacht afkomst, overtuiging, geslacht of beperking, moet mee kunnen doen. Ook daarvoor wil de ChristenUnie zich vol inzetten. We moeten werkelijke stappen blijven maken naar de inclusieve samenleving.

- + De gemeente zorgt dat gebouwen en voorzieningen in Overbetuwe goed toegankelijk zijn voor alle inwoners.
- + De openbare ruimte wordt zo ingericht dat mensen met een beperking zich thuis voelen in Overbetuwe en zich er zo zelfstandig mogelijk kunnen redden.
- + Ook digitaal moet de gemeente goed bereikbaar zijn voor mensen met een beperking.
- + De gemeente werkt aan het ontwikkelen én uitvoeren van een lokale inclusie-agenda. We doen dit samen met allerlei verenigingen en belangengroepen.
- + De gemeente zorgt ervoor dat (gemeentelijke) evenementen toegankelijk zijn voor bezoekers met een beperking.
- + De gemeente Overbetuwe blijft actief naar mogelijkheden zoeken om mensen met een beperking, zowel kinderen als ouderen, te laten sporten.
- + De gemeente stelt de toiletten in gemeentelijke gebouwen open en overlegt met horeca en ondernemers om toiletgebruik daar ruimhartig mogelijk te maken.

Zelfstandig, maar niet eenzaam

Steeds meer mensen blijven langer zelfstandig wonen. Woningen moeten dus geschikt zijn voor ouderen en mensen met een beperking. De ChristenUnie vindt dat de gemeente Overbetuwe daarin, samen met woningeigenaren en woningcoöperaties, een grote verantwoordelijkheid heeft. Niet alleen woningen maar ook de openbare ruimte moet toegankelijk en veilig zijn en uitnodigen tot ontmoeting en activiteiten. Juist dichtbij huis. Daarom wil de ChristenUnie het sluiten en centreren van voorzieningen zoveel mogelijk voorkomen.

- + Er moeten afspraken komen met woningcorporaties om woningen geschikt te maken voor bewoners die (zware) zorg nodig.
- + De ChristenUnie wil ruimte geven aan wooninitiatieven waarbij inwoners elkaar ondersteunen in de verschillende levensfasen.

Ouderen en jongeren betekenen veel voor onze samenleving. Ze verdienen aandacht en steun, juist in deze tijd. Veel ouderen en jongeren functioneren goed en weten hun weg zelfstandig of met zelf georganiseerde hulp en netwerken te vinden. Maar vaak ontstaat door lichamelijke of geestelijke klachten een verminderde mobiliteit, met eenzaamheid als mogelijk gevolg. De ChristenUnie heeft hier oog voor en zet zich in om eenzaamheid te bestrijden. Zingeving wordt bij gesprekken met mensen met een zorgvraag een bespreekbaar onderwerp, zo nodig maakt de gemeente hiervoor gebruik van deskundigheid van kerken of andere zingevende organisaties.

- + De keuzemogelijkheid voor identiteitsgebonden zorg blijft gewaarborgd.
- + Wij ondersteunen buurtcentra waar mensen samenkomen voor een luisterend oor. Het verenigingsleven is belangrijk voor verbinding in de samenleving, dit helpt betekenisvolle sociale contacten te leggen. Dat geldt ook voor kerken die zich openstellen om mensen een luisterend oor te bieden en een plek vormen waar men komen mag zoals men is. Belangrijk is om aan te sluiten bij wat verschillende groepen mensen nodig hebben, bv jongeren, ouderen, mensen met een ggz-aandoening. De gemeente maakt dit financieel mede mogelijk en/of neemt drempels weg waar dat nodig is.
- + We stimuleren samenhang en samenwerking tussen alle initiatieven die er zijn, zodat er een dekkend netwerk ontstaat.
- + We werken eraan mee dat het aantal eenzame en radeloze zelfdodingen omlaag gaat. We blijven trainingen financieren om het gesprek makkelijker aan te gaan en geven aandacht aan suïcidepreventie in het onderwijs. Een belangrijke start is dat alle betrokken organisaties met elkaar om tafel zitten, iedereen heeft een puzzelstuk in handen. De gemeente kan hier regie op voeren. Regionale samenwerking is dus aanbevolen.

Zorg voor vluchtelingen

Vluchtelingen hebben een humane behandeling en opvang nodig, ook als de landelijke overheid daarin onvoldoende voorziet. Mensen die huis, haard, familie en wortels hebben verlaten vanwege oorlog en vervolging moeten een veilig onderkomen krijgen, graag in een gespreide kleinschalige opvang. Het aantal plaatsen sluit minimaal aan bij een eventuele taakstelling vanuit de landelijke overheid. En ook bij het aantal plaatsen waarbij het COA de verantwoordelijkheid voor coördinatie, organisatie en veiligheid draagt en bij eisen voor volledige vergoeding van kosten door het rijk. Wij sluiten geen groepen uit op voorwaarde dat het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) een veilige opvang voor bewoners en omgeving gegarandeerd.

- + Elke gemeente, ook Overbetuwe, heeft een verantwoordelijkheid in de opvang van asielzoekers, zodat er een landelijke spreiding is en daar werken we aan mee. Hierin stemmen we ook af met de regiogemeenten. De inwoners worden goed en tijdig geïnformeerd over omvang, locatie of doelgroep van de opvang.
- + Waar eventueel overlast ontstaat, pakken we dat aan. Dat geldt voor iedereen in onze samenleving.
- + De gemeente moet ook haar verantwoordelijkheid nemen voor het gespreid over de dorpen huisvesten van statushouders, woonwagenbewoners en (arbeids)migranten.
- + Integratie is geen keuze maar een morele verplichting. De ChristenUnie wil dat nieuwkomers zo snel mogelijk opgenomen worden in onze samenleving en actief meedoen. Belangrijk is dat ze leren dat Nederlandse normen en waarden leidend zijn.
- + De ChristenUnie omarmt daarom activiteiten vanuit de samenleving die taal en participatie van nieuwkomers bevorderen. We verwachten van nieuwkomers dat ze zich daarvoor inzetten en zo snel als mogelijk een onderdeel van de samenleving worden

- + Het gemeentebestuur maakt, in samenspraak met Vluchtelingenwerk, maatschappelijke organisaties, scholen, kerken en bedrijfsleven, een lokaal beleidsplan voor snelle en effectieve integratie van nieuwkomers.
- + Een plek voor kinderen: we zorgen dat kinderen een kansrijke start maken door zo snel mogelijk samen te kunnen sporten of deelnemen aan cultuur, en naar school kunnen. Dat geeft hoop en stabiliteit.
- + Er moet een inloopspreekuur zijn bij de gemeente voor iedereen met vragen (asielzoekers, statushouders, ondernemers en buurtbewoners). De gemeente faciliteert ondernemers, werkgevers, vrijwilligersorganisaties in de bureaucratie rondom het verstrekken van werk.

Gezin, jeugd en onderwijs. Waar staat de ChristenUnie voor?

Kinderen en jongeren hebben de toekomst. De gemeente Overbetuwe moet daarom inzetten op veilige gezinnen, veilige scholen en veilige buurten.

De ChristenUnie wil dat kinderen die extra ondersteuning nodig hebben die zoveel mogelijk dicht bij huis en school kunnen krijgen. Deze zorg moet zo goed als mogelijk passen bij de identiteit van het gezin.

6

Investeren in gezinnen en effectieve ondersteuning

Stabiele en liefdevolle gezinnen vormen de veilige basis voor gelukkige kinderen die zich goed ontwikkelen. De ChristenUnie wil dat stellen met kinderen handvatten aangereikt krijgen om te kunnen bouwen aan hun relatie en hun rol als ouders/verzorgers. Zo moet de geboortezorg niet alleen gericht zijn op de lichamelijke voorbereiding op de komst van een kindje, maar ook op de mentale voorbereiding.

De afgelopen decennia is het aantal echtscheidingen en verbroken relaties fors toegenomen. Voor kinderen is een duurzame relatie van hun ouders/verzorgers heel belangrijk. Daarbij beïnvloeden echtscheidingen en verbroken relaties ook de beschikbaarheid van voldoende woningen, zeker als er kinderen betrokken zijn. Inzet op ondersteuning en preventie bij relatieproblemen is daarom nodig.

Ouders/verzorgers en kinderen zijn erbij gebaat als de juiste zorg op het juiste moment beschikbaar is. Hiervoor is nodig dat de zorgvrager, het gezin, samen met de omgeving en professionals een plan maakt. Jeugdhulp moet beschikbaar zijn voor alle kinderen en ouders/verzorgers die ondersteuning nodig hebben. Om snel hulp te kunnen aanbieden is het belangrijk om de zorg dichtbij te organiseren. De ChristenUnie pleit voor preventie en vroegsignalering.

We zien een maatschappelijke ontwikkeling waarbij ouders/verzorgers steeds vaker een beroep doen op jeugdhulp. Ouders/verzorgers willen dat hun kinderen het beter hebben dan zij het gehad hebben.

Daardoor is het moeilijk geworden om te accepteren dat bepaalde moeilijkheden bij het leven horen. De ChristenUnie vindt het belangrijk dat we in Overbetuwe het normaliseren van dergelijke (tijdelijke) moeilijkheden weer bespreekbaar maken, waarbij uiteraard niemand met een hulpvraag de deur wordt gewezen.

De ChristenUnie wil extra investeren in pleeggezinnen, gezinshuizen en steungezinnen om het aantal uithuisplaatsingen en opvang in instellingen terug te dringen en zwaardere hulpverleningstrajecten te voorkomen. Gezinnen waar meerdere problemen spelen zijn gebaat bij een integrale aanpak.

- + Met professionals uit het veld ontwikkelt de gemeente preventief (v)echtscheidingsbeleid, allereerst gericht op het laagdrempelig en vrijwillig versterken van relaties van alle ouders/verzorgers in Overbetuwe, maar daarnaast ook op tijdige hulp, ook voor de kinderen, als een scheiding onvermijdelijk is.
- + Beschikbaarheid van cursussen voor ouders/verzorgers en blijvende inzet op initiatieven waarbij ouders/verzorgers andere ouders/verzorgers ondersteunen.
- + Ouders/verzorgers worden er actief gewezen dat met een PGB identiteitsgebonden of specialistische hulp kan worden ingekocht.
- + De gemeente zorgt, samen met de zorgpartners, voor continuïteit van zorg en ondersteuning als jongeren in de jeugdzorg 18 jaar worden.
- + Bij gezinnen waar meerdere problemen spelen dienen betrokken hulpverleningsinstanties nauw samen te werken. Daarbij is de aanpak belangrijk van: één gezin, één plan, één coördinator.

Kindermishandeling en huiselijk geweld

Kinderen hebben het recht om veilig te zijn. Ze moeten daarom beschermd worden tegen mishandeling en (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. Extra inzet op het voorkomen, signaleren en stoppen van kindermishandeling of -misbruik, thuis, op school, of bijvoorbeeld sport, is belangrijk.

- + Het is van belang dat er op regionaal niveau door de Jeugdbescherming, het lokale team, VeiligThuis en de Raad voor de Kinderbescherming nauw wordt samengewerkt om dubbel werk en tijdverlies te voorkomen.

Onderwijs

Voor kinderen en jongeren is het onderwijs een belangrijke plek. Het is een plek waar ze kennis opdoen en zich sociaal ontwikkelen en waar ze andere kinderen en jongeren ontmoeten. De ChristenUnie is voor de vrijheid van onderwijs. Ouders/verzorgers zijn verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen. Daarom moeten ze kunnen kiezen voor een school die aansluit bij hun eigen waarden, identiteit en idealen.

- + De gemeente moet de diversiteit van scholen op levensbeschouwelijke en pedagogische gronden ondersteunen.
- + Er moet extra begeleiding door professionals komen, in samenwerking met het onderwijs, voor overbelaste jongeren die door een complexe thuissituatie niet of weinig naar school gaan.
- + In Overbetuwe dienen kwetsbare jongeren uit het speciaal onderwijs de juiste begeleiding te krijgen naar een duurzaam waardevolle plek in onze samenleving.
- + Bij onderwijshuisvesting moet er extra aandacht zijn voor duurzaamheid en een goed binnenklimaat.
- + De levendige en relevante Maatschappelijke Diensttijd (MDT). De MDT kan jongeren actiever betrekken in de gemeente, wat bijdraagt tot meer sociale cohesie en verbinding met elkaar.
- + Jong ondernemerschap waardoor jongeren in aanraking komen met mensen en uitdagingen buiten hun eigen omgeving. Het is niet goed voor jongeren om stil te zitten; ze moeten de ruimte en de mogelijkheid krijgen om te ondernemen waardoor ze zich ontwikkelingen in brede zin.

- + Het bestrijden van laaggeletterdheid. Ongeveer 2,5 miljoen Nederlanders hebben moeite met lezen, rekenen en het gebruiken van een computer of smartphone. Ook in het licht van schuldenproblematiek en mogelijk isolement is het van belang om laaggeletterdheid te bestrijden. Daarom wil de ChristenUnie bijzondere aandacht en aanpak om laaggeletterdheid in gemeente Overbetuwe terug te dringen.
- + Goed werkend Passend onderwijs. In eerste instantie is dit de verantwoordelijkheid van scholen, maar kinderen voor wie het onderwijs niet past, komen vaak bij de gemeente voor hulp. De ChristenUnie wil daarom een gezamenlijke visie met de scholen over passend onderwijs opstellen, waarin de scholen hun verantwoordelijkheid nemen.

2.2 Kunst, cultuur en sport

Waar staat de ChristenUnie voor?

Cultuur draagt bij aan een juiste balans tussen in- en ontspanning. De ChristenUnie ziet meerwaarde van groepen mensen die gezamenlijk hun vrije tijd besteden. Daarom zetten we in op het ondersteunen van initiatieven en verenigingen rondom cultuur. Daarbij vindt de ChristenUnie het belangrijk dat kinderen, maar ook volwassenen, zich leren uitdrukken in muziek, dans en creativiteit. De ChristenUnie pleit voor cultuur en sport in de breedte, bereikbaar en betaalbaar voor iedereen.

- + Mensen uit gezinnen in armoede in Overbetuwe blijven korting krijgen of gratis deelnemen aan muzieklessen en/of sport. Er wordt actief voorgelicht over de mogelijkheden.
- + Evenementen in Overbetuwe moeten veilig en gezond zijn.
- + De gemeente stimuleert samenwerking tussen scholen en culturele voorzieningen.
- + Evenementen in Overbetuwe moeten veilig en gezond zijn. Niet alleen zijn ze goed toegankelijk maar ook komen er heldere (subsidie-) afspraken over afval/duurzaamheid, geluid en volksgezondheid (drank/drugs).
- + De ChristenUnie wil de exploitaties van culturele accommodaties gunstig beïnvloeden door in te zetten op lagere energielasten. Bij nieuwe aanbestedingen/bouwplannen willen we dit nadrukkelijk betrekken en bij groot onderhoud hierover advies inwinnen.

Monumenten- en kunstbeleid

Kerkgebouwen zijn als religieus erfgoed vaak beeldbepalend en drager van onze culturele identiteit. Kerken bieden een plek voor erediensten en bezinning. Veel kerken verliezen echter hun functie en daardoor dreigt leegstand en achterstallig onderhoud.

Cultuur legt de verbinding tussen verleden, heden en toekomst. Het bewaren en beschermen van objecten, gebouwen, monumenten, documenten en gegevens uit de al dan niet lange lokale/regionale geschiedenis vraagt zorgvuldigheid. Musea hebben een cultuurhistorisch belang.

- + Een actuele kerkvisie blijft belangrijk met als doel zoveel mogelijk kerkgebouwen in stand te houden, maar ook om kansen voor herbestemming niet te missen en samen met de provincie op tijd in te zetten op behoud van het religieus erfgoed. De mogelijkheden van subsidie verkrijgen worden actief ingezet. Daarnaast is er aandacht nodig wanneer nieuwe kerken en gemeenschappen een gebouw of onderdak zoeken.

Bibliotheken

Bibliotheken zijn van belang voor het leesonderwijs aan onze kinderen en het bestrijden van laaggeletterdheid. Ze bieden alle inwoners de mogelijkheid tot leesplezier en toegang tot informatie (ook digitaal) en ontwikkeling.

- + Sluiting van dorpsvestigingen moet zoveel mogelijk worden voorkomen.

Gebouwen en sportvelden

Sport-, cultuur- en recreatiebeleid richt zich vooral op stimulering van deelname en het ondersteunen en faciliteren van verenigingen en initiatieven.

- + De ChristenUnie wil sportgebouwen en lichtinstallaties verduurzamen, zodat dat de energie- en exploitatielasten naar beneden gaan.
- + De ChristenUnie zet zich in voor een zoveel mogelijke evenwichtige toegang tot voorzieningen in de hele gemeente.

7

Sportstimulering

Sporten is niet alleen gezond en leuk, maar sport bindt ook samen. Sportstimulering, zoals via Overbetuwe Beweegt, en specifiek het betrekken van bijvoorbeeld minima, ouderen en mensen met een beperking, is daarom een speerpunt. De ChristenUnie pleit voor open clubs met een sterke verbinding tussen het sociale en het gezondheidsdomein.

De gemeente probeert alle verenigingen op een eerlijke maar ook financieel passende manier te bedienen. Daarbij houdt de gemeente rekening met een goede spreiding van sportvoorzieningen over Overbetuwe.

- + Alcohol, roken, ongezonde voeding en sport gaan niet samen. Het alcoholgebruik in sportkantines tijdens en aansluitend aan sportactiviteiten wordt ontmoedigd. Gezonde voeding wordt gestimuleerd.
- + In Overbetuwe zorgen we ervoor dat er ook speeltuinen zijn voor kinderen met een beperking.
- + Een gezonde leefstijl met voldoende beweging voor iedereen! Bij ouderen draagt dit bij aan zelfredzaamheid en sociaal contact en bij jongeren zorgt het voor een gezonde start.

- ⊕ Bij het plannen en bouwen van nieuwe wijken en infrastructurele projecten wil de ChristenUnie dat er plaats komt voor zoveel mogelijk openbare beweegplekken en -routes in de openbare ruimte. Wijken krijgen de mogelijkheid om naast kinderspeeltoestellen te kiezen voor openbare fitnessapparaten. En er worden 'ommetjes' mogelijk gemaakt.
- ⊕ Voor alle jongeren, ouderen en mensen met een beperking in onze gemeente ontwikkelt de gemeente laagdrempelige sport- en beweegprojecten.
- ⊕ Sportaccommodaties moeten zoveel als mogelijk toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. Jongeren met een smalle beurs kunnen via de Meedoenregeling ook sporten.
- ⊕ Elk kind in Overbetuwe is aan het einde van de basisschoolleeftijd zwemvaardig.

3. Waardevolle samenleving

3.1 Werk en Inkomen

Waar staat de ChristenUnie voor op?

We staan op voor een economie die dienstbaar is aan de samenleving. Een economie die niet draait om steeds meer, maar waarin het welzijn van de mens centraal staat en waar het gewoon is om op adem te kunnen komen. We kijken verder dan economische groei en materiele welvaart. Als ChristenUnie kijken we naar welvaart in de brede zin.

Een bloeiende economie gaat niet alleen over geld en winst. Daarom willen we een gemeente zijn die ondernemers helpt om duurzaam te werken, die samenwerkt met aanbieders van lokale/regionale producten en kansen biedt aan mensen die moeilijk aan een baan komen. Wij kiezen voor een economie waarin zorg voor elkaar en respect voor de natuur centraal staan. Dan bouwen we samen aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat waarin iedereen meetelt. Een belangrijk instrument hierbij is de ruimtelijke ordening. In de Omgevingsvisie legt de gemeente lange termijn doelen en in het omgevingsplan de regels voor de inrichting van de fysieke omgeving vast. De ChristenUnie kiest ervoor om in de ruimtelijke ordening duurzame bloei centraal te stellen.

Onze ondernemers (groot en klein) zijn onderdeel van het hart van gemeente Overbetuwe. Ze brengen leven in de straten, bieden werk aan de mensen om ons heen en bouwen mee aan een samenleving waarin we elkaar kennen en helpen. Daarnaast bieden ze betekenisvol werk aan onze inwoners. De ChristenUnie vindt dat dit onze waardering en vertrouwen verdient. Dus is het belangrijk om ruimte te geven om te ontwikkelen, zonder vast te lopen in regels en bureaucratie, daar moet een gemeente zich voor inzetten. Samenwerken vanuit vertrouwen in ondernemers die het goede willen doen.

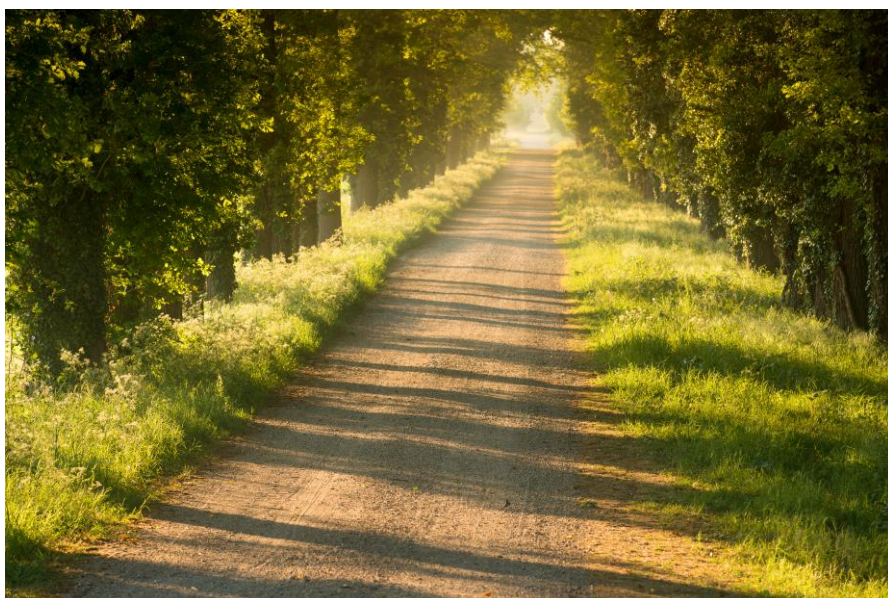
Aan het werk

De arbeidsmarkt is constant aan het veranderen. Naast vaste contracten bij bedrijven, zijn er ZZP-ers. Er zijn flexbanen, bijvoorbeeld voor seizoensarbeiders in de landbouw en arbeidsmigranten in de logistiek. Nieuwe beroepen komen op en mensen die al lang in een bedrijf werken, zullen vaker moeten worden bij- of omschoold. Voor de één is dat vanzelfsprekend, voor de andere persoon is dat lastig. Vooral jongeren zijn daarin kwetsbaar.

- + De gemeente Overbetuwe stimuleert vestigingsbeleid voor bedrijven waarvan de werkgelegenheid aansluit bij de plaatselijke behoefte/scholing. Hierin passen volgens ons geen Datacenters of meer (grootschalige) logistiek.

Voor mensen met beperkingen moet het vanzelfsprekend zijn dat ook zij de mogelijkheid krijgen om hun talenten in te zetten. De ChristenUnie vindt het belangrijk te benadrukken dat mensen meer zijn dan alleen hun verdienvermogen. Vrijwilligerswerk of op een andere manier participeren in de samenleving kan, zeker voor het welbevinden van iemand, heel waardevol zijn. En ook voor de maatschappij.

- + De gemeente geeft hier het goede voorbeeld en stimuleert bedrijven actief om mensen met een beperking of een afstand tot de arbeidsmarkt een plaats te bieden.
- + Misbruik van 'gratis werk' (zoals werkervaringsplaatsen), dat ten koste gaat van reguliere arbeidsplaatsen, moet worden aangepakt. Re-integratietrajecten moeten worden gestimuleerd.
- + Er wordt maatwerk geboden om een opleiding te volgen, een leerwerktraject te doen of stage te lopen.
- + Voor nieuwkomers is het voor een goede integratie van belang dat zij snel aan de slag kunnen. De Gemeentelijke organisatie van Overbetuwe geeft hierin zelf het goede voorbeeld.
- + De gemeente zet zich extra in om mensen met psychische klachten aan het (vrijwilligers-)werk te krijgen.
- + Jongeren die niet in staat zijn een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt te halen worden ondersteund in het zoeken van een baan of cursus.

8

Armoede en schuldpreventie

Helaas zijn er ook in Overbetuwe mensen die te dicht bij of onder de armoedegrens leven. De ChristenUnie vindt dat niemand in Overbetuwe aan zijn of haar lot mag worden overgelaten.

De ChristenUnie zet zich in voor positief bijstandsbeleid waarbinnen mensen ook zelf aan perspectief kunnen werken.

De ChristenUnie wil armoede bestrijden en schulden voorkomen. Armoede en het hebben van schulden leiden vaak tot sociale problemen, slechtere schoolprestaties en leveren veel stress op. De aanpak van schulden heeft dus haast. Bij het ontstaan van betalingsachterstanden dient de gemeente naar de situatie van de persoon te kijken. Maatwerk dus waarbij we altijd uitgaan van vertrouwen en de gemeente hulp moet bieden bij het herstellen van een fout of bij het organiseren van een betalingsregeling. Dit geldt voor alle gemeentelijke afdelingen.

- + Voorkomen is beter dan genezen. Daarom moet maximaal worden ingezet op preventie en vroegsignalering. Gezinnen met kinderen verdienen hierbij extra aandacht.
- + Gezinnen moeten optimaal gebruik kunnen maken van de regelingen. Dit moet onderdeel zijn van: één gezin, één plan en één regisseur. Deze regisseur zorgt ervoor dat op alle fronten wordt meegedacht: werk en opleiding, maar ook goed in je vel zitten zijn belangrijke factoren.
- + Er moet doelgerichte, laagdrempelige en creatieve voorlichting over geld en budgetbeheer aangeboden worden op ontmoetingsplekken in de dorpen.
- + De gemeente spreekt met woningcorporaties en energieleveranciers af dat bij betalingsachterstanden er pas tot (dreigen met) afsluiting of huisuitzetting wordt overgegaan nadat eerst actief hulp is aangeboden, zeker bij gezinnen met kinderen.
- + Ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid kosten geld. De gemeente zorgt dat ook de minima in Overbetuwe mee kunnen doen en profiteren van een lagere energierekening.
- + Een sterk sociaal netwerk bevordert de bestaanszekerheid van mensen. Overbetuwe stimuleert en ondersteunt daarom initiatieven waarbij inwoners op wijk/buurt/straat niveau elkaar ontmoeten en ondersteunen.
- + We stimuleren beter gebruik en uitvoering van de bijzondere bijstand en gemeentelijke regelingen door proactieve informatievoorziening. We doen dit samen met de maatschappelijke partners en passen automatische toekenning toe waar mogelijk.
- + Informele voedselbanken en initiatieven van kerken/diaconieën. We voorkomen een boete op barmhartigheid in ons gemeentelijk beleid en ondersteunen initiatieven waar nodig.
- + We vinden het belangrijk om lokaal maatwerk aan te bieden voor inwoners met hoge energierekeningen en huurachterstanden, met als doel hen te helpen weer financieel zelfstandig te worden.
- + De gemeente Overbetuwe kijkt ook kritisch naar het eigen gedrag als schuldeiser.
- + Om de gevolgen van schulden voor de mensen zelf, als ook voor schuldeisers en de samenleving te beperken moet de gemeente snelle en toegankelijke schuldhelpverlening bieden. Ingewikkelde bureaucratie moet hierbij worden vermeden.
- + Het betrekken van scholen en sportverenigingen voor het signaleren van armoede en het betrekken van kerken en andere partijen voor steun bij armoede, vraagt om zorgvuldig omgaan met privacyaspecten. Scholen kunnen helpen bij het verstrekken van informatie aan ouders/verzorgers.
- + De gemeente Overbetuwe geeft voorlichting aan jongeren, bijvoorbeeld via schooltheater, om schulden te voorkomen. Overbetuwe biedt hulp aan jongeren die door schulden in hun ontwikkeling worden belemmerd.
- + We werken actief samen met woningcorporaties, energiemaatschappijen en zorgverzekeraars om betalingsachterstanden vroegtijdig op te merken en hulp aan te bieden. We zorgen ervoor dat er

expertise bij de gemeente is waardoor mensen ook gelijk geholpen kunnen worden ipv weer doorverwezen te moeten worden naar een volgend loket. Daarnaast worden huisbezoeken afgelegd door de bestaande welzijnspartners of gemeentelijke schuldhulp. Jongeren zijn hierbij een groep die extra aandacht verdient i.v.m. de lage drempel voor Buy Now Pay Later (BNPL).

- + We bieden financiële educatie en hulp aan jongeren, onder meer door middel van budgetcoaching, voor jongvolwassenen en lessen over geldbeheer op scholen.
- + Gemeente Overbetuwe past bij het innen van gemeentelijke belastingen en heffingen een sociaal kwijtscheldingsbeleid toe om problematische schulden te voorkomen.

Arbeidsmigranten

- + Op basis van de Omgevingswet maakt de gemeente een programma 'Arbeidsmigranten huisvesting'. Hierin kan de gemeente huisvestingscriteria opnemen voor initiatiefnemers of bedrijven die arbeidsmigranten willen inzetten.
- + We willen een helder beleid over de huisvesting van arbeidsmigranten met huisvestingscriteria voor initiatiefnemers of bedrijven die arbeidsmigranten willen inzetten.
- + De gemeente past strikte handhaving toe op goede woonomstandigheden en stimuleert gemeentelijke woonlocaties voor arbeidsmigranten om misstanden te voorkomen. De pilots die worden ontwikkeld zijn hiertoe een goede aanzet.
- + We werken samen met inspectiediensten en maatschappelijke organisaties om misstanden bij werkgevers en huisbazen te signaleren en aan te pakken.
- + We verstrekken informatie over zorgverzekeringen en gemeentelijke regelingen, en zorgen voor laagdrempelige toegang tot medische hulp, waarbij aandacht is voor toenemende druk op plaatselijke medische zorg bij grote aantallen migranten.

3.2 Economie

Waar staat de ChristenUnie voor?

De ChristenUnie staat voor een economie die er is voor mensen in plaats van andersom. Een goede markt komt tot haar recht als arbeid en kapitaal geen tegengestelde krachten zijn en als ondernemers, werkgevers en werknemers van elkaars talenten profiteren. De lokale overheid speelt, samen met kennisinstellingen, het bedrijfsleven en andere overheden, een belangrijke rol in de versterking van de regionale arbeidsmarkt en economie.

Een economie is volgens de ChristenUnie pas gezond als iedereen een kans krijgt en verantwoordelijkheid neemt, als werken en vrije tijd in balans zijn. Maar ook als groei groen is, grenzen kent en niet alleen financiële voordelen worden gezien. De Coronacrisis heeft laten zien hoe sterk bedrijven ook afhankelijk zijn van een goed functionerende overheid. Aan de andere kant mogen we van ondernemers en bedrijven vragen om ook dienstbaar te zijn aan de lokale samenleving.

De ChristenUnie komt op voor lokale ondernemers en stimuleert maatschappelijk verantwoord en waardegedreven ondernemerschap.

- + Gemeentelijke inkoop doen we in Overbetuwe zoveel mogelijk lokaal of regionaal. (MKB vriendelijk aanbesteden).
- + Sociale ondernemers krijgen een grotere kans bij aanbestedingen en overheidsinkoop. Bij alle aanbestedingen is ook social return een expliciete voorwaarde.
- + Bij de herinrichting of renovatie van de openbare ruimte betreft de gemeente ondernemers en waar mogelijk inwoners bij de planning en de werkzaamheden om draagvlak te creëren en de overlast te beperken.

- + De gemeente onderhoudt goede relaties met ondernemers, er is structureel overleg en voldoende informele ontmoetingsmogelijkheden.
- + Binnen het ondernemersloket richten we de 'regelvermaler' in die als taak heeft de regeldruk te verminderen en procedures in te korten. Ondernemers kunnen hierin gemotiveerd regels aandragen die we kunnen afschaffen.
- + Brede Welvaart-data in kaart brengen door gemeentelijke data te combineren met bronnen zoals de Atlas voor Gemeenten. Zo kijken we verder dan geld en zien we wat betekenis geeft aan het leven. Deze informatie gebruiken we om de gebieden te identificeren waar vitaliteit en voorzieningen herstellen noodzakelijk is.

9

Sociale werkgelegenheid

Veel mensen werken tegenwoordig zonder in loondienst te zijn, bijvoorbeeld als zelfstandige zonder personeel (ZZP'er). Soms verdienen zij minder dan nodig is om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. De gemeente moet wat de ChristenUnie betreft actief gebruik maken van de wettelijke mogelijkheden om hen zo nodig te ondersteunen. Het voeren van een bedrijf aan huis moet voor een kleine zelfstandige niet onnodig moeilijk worden gemaakt.

- + een dienstbare economie is niet mogelijk zonder inclusiviteit. Overbetuwe moet ondernemers helpen om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of nieuwkomers een plek te geven binnen hun bedrijf.
- + Overbetuwe steunt deze sociale ondernemingen door bij hen in te kopen. Vaak zijn aanbestedingen nog gericht op directe kostenbesparing, terwijl door inkoop ook maatschappelijke doelen bereikt kunnen worden. Die maatschappelijke opbrengst kan groter zijn dan de directe kostenbesparing.
- + Het werken als ZZP'er kan schijnzelfstandigheid met zich meebrengen, dit draagt niet bij aan duurzame arbeidsverhoudingen. Overbetuwe huurt alleen nog maar ZZP'ers in die volledig voldoen aan de criteria van de Wet DBA.
- + Kansen voor jongeren: stimuleer ondernemers om stageplekken, bijbanen en leerwerkplekken aan te bieden, vooral voor jongeren met een achterstand op de arbeidsmarkt.

Bloeiende dorpscentra en duurzame bedrijventerreinen

De detailhandel verandert van aard en structuur. Hierop moet worden ingespeeld, waarbij aandacht geldt voor de leefbaarheid van de kernen en voor sociale veiligheid van winkelstraten (wonen boven winkels). De ChristenUnie zet zich in voor de samenwerking tussen ondernemers op de bedrijventerreinen. Door bijvoorbeeld het instellen van een zgn. ondernemersfonds en/of parkmanagement om het gebied up-to-date te houden en verduurzaming te stimuleren.

- + In kleine kernen worden functies zoveel mogelijk behouden en waar mogelijk gecombineerd.
- + Detailhandel op bedrijventerreinen blijft slechts beperkt mogelijk. Zo houden we een levensvatbare middenstand in de dorpscentra overeind.
- + Bedrijfsterreinen worden duurzaam ingericht. Bij voorkeur functioneren zij klimaatneutraal. Bedrijventerreinen moeten schoon zijn, met de juiste functies op de juiste plek. Aandacht voor leegstand en ondermijning is belangrijk. Groen zorgt voor verkoeling in hete zomers en een betere waterafvoer, bijvoorbeeld sedumdaken en groenstroken in berm en rondom gebouwen.
- + Bedrijventerreinen zijn optimaal ontsloten voor openbaar vervoer en fietsverkeer. Er zijn faciliteiten voor elektrisch laden.
- + De ChristenUnie zet zich in voor optimaal onderhoud en de uitstraling van de openbare ruimte in de dorpscentra. Toegankelijkheid voor mensen met een beperking is een belangrijk punt van aandacht hierbij.
- + De ChristenUnie wil dat de gemeente samen met de ondernemers inzet op energiebesparing bij bedrijven en opwekking van duurzame energie. Maak samen duidelijke doelen voor energiebesparing. Het onderzoeken naar de veilige mogelijkheid van (toekomstige?) groene waterstofstations maakt ook deel uit van de verduurzaming.
- + Stimuleer de circulaire economie door kenniskringen die zich richten op het besparen van grondstoffen, energie en het gebruik maken van elkaars warmte, energie of afvalstoffen.
- + De ChristenUnie is tegen verdere 'verdozing' van het buitengebied. We verzetten ons tegen meer bouw van distributiecentra in ons groene gebied. De winst voor de lokale werkgelegenheid is beperkt en de arbeidsmigranten die vaak worden aangetrokken leveren huisvestingsproblemen op. Bedrijvenparken worden zo groen mogelijk landschappelijk ingepast.
- + Datacenters passen niet in onze visie op duurzaamheid.

Werken en rusten

De ChristenUnie hecht grote waarde aan een goede balans tussen werken, zorgen en rusten. De ontwikkeling naar een 24-uurs economie lijkt niet te stoppen. Tegelijkertijd zien we mensen op zoek naar meer rust en onthaasting. Onze samenleving en economie gedijen als er rustmomenten zijn. Vanuit onze christelijke levensovertuiging genieten wij van de zondag als collectief rustmoment.

- + De ChristenUnie blijft tegenstander van verruiming van zondagsopenstelling van winkels.
- + Winkeliers mogen niet gedwongen worden om hun winkel op zondag te openen.

Gezonde agrarische sector

Voedsel is een geschenk van God aan mensen. De ChristenUnie is trots op onze agrarische sector, heeft hart voor boeren en tuinders, maar ziet ook bedreigingen. De ChristenUnie pleit voor een duurzame, toekomstbestendige, agrarische sector met een gezonde economische basis. Een sector die innovatief is, zorgvuldig omgaat met bodem, grondstoffen en energie. Die produceert in balans met dier en leefomgeving.

- + Bij de visie op het buitengebied wordt ingezet op een duurzame toekomstbestendige agrarische sector. Kernwoorden: kringlooplandbouw, lokale voedselketens en de boer als medebeheerder van de openbare ruimte.
- + Landbouwbedrijven moeten zich primair richten op de agrarische sector, op het in stand houden van het agrarisch gebied. Ondergeschikt daaraan krijgen landbouwbedrijven ruimhartig de mogelijkheid nevenactiviteiten uit te voeren zoals landschapsonderhoud, toerisme, etc.
- + Landbouwondernemingen krijgen de ruimte voor een moderne bedrijfsvoering door investeringen mogelijk te maken, voor zover deze een bijdrage leveren aan duurzaamheid, dierenwelzijn, energiebesparing, milieu en landschap.
- + Zorgvuldig omgaan met het Betuwse landschap betekent het open karakter behouden. Dit laat geen ruimte voor grootschalige agrarische gebouwen (megastallen) of boomkwekerijen.
- + Bij het inruilen van agrarische bebouwing door andere functies dient de zogenaamde rood-voor-rood regeling zorgvuldig te worden toegepast.
- + Duurzame landbouw vraagt om een lange adem. Eventuele gronden van de gemeente in het buitengebied worden langjarig verpacht aan duurzame boeren. Agrarische collectieven en lokale samenwerkingen tussen bijvoorbeeld akkerbouwers en melkveehouders om kringlopen te sluiten worden aangemoedigd. Voedselcoöperaties krijgen volle steun van de gemeente, een mooi voorbeeld is Herenboeren.
- + Boeren hebben behoefte aan duidelijkheid en ruimte om te werken aan een duurzaam en gezond bedrijf. De gemeente neemt regie in gebiedsprocessen en ruilverkaveling zodat er huiskavels van voldoende omvang ontstaan om kringlooplandbouw mogelijk te maken en de natuur kan worden versterkt. Ook komt er een onafhankelijk erfcoach die boeren kan adviseren in het verduurzamen en opvolging/voortzetting van hun bedrijf.
- + Het is belangrijk dat kinderen weten waar voedsel vandaan komt. Daarom ondersteunt de gemeente initiatieven van boeren voor open-erfdagen.

3.3 Energie, klimaat en milieu

Waar staat de ChristenUnie voor op?

De ChristenUnie wil krachtig blijven inzetten op de hoopvolle en noodzakelijke beweging naar een groene, duurzame economie die zich houdt aan de grenzen van de aarde en aan de norm van ecologische en sociale gerechtigheid.

Wij willen af van olie, aardgas en kolen en zo snel als mogelijk ruim baan maken voor schone energie. Energiebesparing in de industrie, gebouwde omgeving en mobiliteit blijven topprioriteit. Auto's zonder uitstoot en energie-neutrale huizen worden de norm. Grondstoffen willen wij niet verspillen, maar terugwinnen en hergebruiken, als we gebruik niet kunnen voorkomen. Wij kiezen voor de bescherming van waardevolle natuur en een verantwoorde omgang met ruimte en landschap in en om Overbetuwe. Voor deze plannen kunnen we niet zonder samenwerking met en enthousiasme van onze inwoners.

Betaalbare en klimaatvriendelijke energie en warmte

De ChristenUnie wil toe naar een lokaal vormgegeven energiesysteem van volledig hernieuwbare energie. De gemeente heeft de regie in deze lokale energietransitie en zorgt er ook voor dat het doel haalbaar en betaalbaar is en iedereen de overstap mee kan maken.

Energiecoöperaties brengen de energietransitie dichterbij de burger en maken lokaal eigendom mogelijk. Daarom willen we dat het gemeentebestuur deze coöperaties voor vol aanziet en als het nodig is praktisch en financieel ondersteunt.

De ChristenUnie blijft voor de inzet van energiecoaches die inwoners begeleiden bij het zetten van stappen in het verduurzamen van hun woning en inwoners helpen om de subsidiemogelijkheden optimaal te benutten:

- + Isolatie van de woning is de eerste stap. Daarna volgen maatregelen als zonnepanelen en de inzet van warmtepomp of aansluiting op een warmtenet.
- + De gemeente ondersteunt ook de minima in Overbetuwe bij het verduurzamen van hun woning.
- + Met woningcorporaties spreken we af dat alle sociale huurwoningen versneld, bij voorkeur in 2030 energieneutraal (nul-op-de-meter) zijn, waarbij de woonlasten gelijk blijven.
- + Aan mensen met een koopwoning en een laag inkomen komt een extra subsidie naast landelijke subsidies beschikbaar.
- + Er moet een doorgaande gemeentebrede isolatiecampagne zijn om inwoners voortdurend over alle opties en de voordelen te informeren.
- + Voor alle woningeigenaren subsidieert de gemeente een gecertificeerd energieadvies. Tref je maatregelen dan is het advies gratis. Anders dan betaal je het advies zelf.
- + Benoem in overeenkomsten rond de exploitatie van grond expliciet doelstellingen rond circulariteit, het tegengaan van verspillingen en het gebruik van 'biobased' materialen en de compensatie van de uitstoot van broeikasgassen tijdens de bouw vast.
- + Verduurzamen is best een gedoe. Daarom ondersteunt de gemeente energiecoöperaties als die collectieve inkoopacties organiseren.
- + Voor veel huishoudens is het een probleem dat je landelijke subsidies pas krijgt als je de factuur van de aannemer of installateur al hebt betaald. De gemeente gaat dat voorschieten en je ondersteunen bij het aanvragen van de subsidies.
- + De gemeente start een campagne om hybride warmtepompen onder de aandacht te brengen.

- + Voor Verenigingen van Eigenaren is het verduurzamen vaak een ingewikkelde klus. Daarom komt er een VvE-loket waar zij ondersteuning en advies kunnen krijgen.
- + Ondernemers en bedrijventerreinen krijgen ondersteuning om slimme oplossingen voor netcongestie te verzinnen, bijvoorbeeld door elektriciteit uit te wisselen of door batterijen te plaatsen zodat bedrijven ook met een kleine aansluiting kunnen verduurzamen.

Zon en wind in plaats van gas

Belangrijk is dat omwonenden nauw betrokken worden bij plannen voor energieopwekking, zoals zonne-energie en windmolens, en dat zij kunnen meeprofiteren van de voordelen. Participatie zorgt ervoor dat lusten en lasten eerlijker worden verdeeld. Belangrijk is dat dit voor iedereen in Overbetuwe bereikbaar is. De ChristenUnie wil de potentie van geo- en aquathermie indien mogelijk benutten en steeds minder afhankelijk zijn van aardgas en houtige biomassa. Lage en midden-temperatuur warmtenetten kunnen meerwaarde hebben voor de verwarming van woonwijken.

De ontwikkeling van warmtenetten vraagt echter duidelijke afspraken over de rol van betrokken publieke en private partijen, over een (gelijk) speelveld voor warmteleveranciers en transparantie.

Bij nieuwbouw is aardgas-loos bouwen inmiddels de norm. De doelstelling is dat Nederland in 2050 geen aardgas meer gebruikt. Dit betekent nogal wat voor een eigenaar van een bestaande woning. De gemeente Overbetuwe speelt hier lokaal op in door te zorgen voor passende plannen.

- + De ChristenUnie ziet de rol van de gemeente in het faciliteren van duurzaamheidsfondsen en duurzaamheidsleningen en wil dat de gemeente onderzoekt of Overbetuwe kan aansluiten bij de gemeentelijke verduurzamingsregeling (GVR).
- + Het uitvoeringsplan om afscheid te nemen van aardgas wordt per wijk samen met de bewoners en gebouweigenaren uit de wijk bepaald.
- + Voorkom energiearmoede: waar aardgas wordt vervangen door duurzame warmte, investeren we direct, bij voorkeur eerst, in isolatie zodat de energierekening omlaag gaat.
- + We geven kansen aan inwonersinitiatieven en steunen lokale energiegemeenschappen. Zo krijgen zij echt een plek in het ontwikkelen van grootschalige energieopwekking via wind en zonne-energie. Inwoners plukken met elkaar de vruchten en zo komen opbrengsten ten goede van de gemeenschap. De gemeente ondersteunt hen hierin met menskracht en garanties. Zo krijgen energiecoöperaties een eerlijke kans.
- + Bewoners met een smallere beurs kunnen via lokale energiegemeenschappen ook meeprofiteren van goedkope en duurzame opgewekte energie, bijvoorbeeld met solar carports in woonwijken. Zo bestrijden we energiearmoede en wordt de transitie eerlijk.
- + Echte participatie staat voor ons voorop. Als een warmtenet de beste oplossing voor een wijk lijkt te zijn, start de gemeente eerst het gesprek met inwoners op. Pas dan volgt definitieve besluitvorming. De beëindiging van de levering van aardgas is pas aan de orde als het voor inwoners betaalbaar is over te stappen op duurzame verwarming.
- + Warmtenetten verwarmen we natuurlijk duurzaam, bronnen als geothermie, aquathermie en restwarmte van de rioolwaterzuivering hebben onze voorkeur. We stimuleren ook het gebruik van slimme batterijen en andere vormen van energieopslag in wijken en op bedrijventerreinen. Waar mogelijk koppelen we die aan nieuw te plaatsen trafohuisjes. Zo ontlasten we het elektriciteitsnet.

De ChristenUnie vindt het belangrijk zorgvuldig met zonne-energie projecten om te gaan. Daarom ook blijven we kritisch als het gaat om zonne-parken op het land. Want eerst moet de gemeente zich richten op het plaatsen van zonnepanelen op de grote lege daken van gebouwcomplexen in Overbetuwe, waaronder gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed en particuliere woningen, maar ook corporatiebezit en Verenigingen Van Eigenaren, bedrijfs- en agrarische gebouwen. En zoveel mogelijk in combinatie met groen op daken.

- + De gemeente Overbetuwe zoekt naar participatie van energiecoöperaties, zodat bewoners met elkaar kunnen investeren in zonne-energie.
- + Daken en gevels in Overbetuwe met zonnepanelen. De gemeente geeft het goede voorbeeld, ook op het gebied van energiebesparing en zuinige verlichting.
- + Voor grootschalige zon- en windprogramma's hanteert de gemeente ook sociaal-maatschappelijke kaders zoals inspraak, participatie (minimaal 50 %), welke gebieden eerst, zorgvuldig milieu-effectonderzoek.
- + Overbetuwe hanteert de principes van de Gedragscode Zon op Land en bij keuzes voor het plaatsen van zonnepanelen de Zonneladder als objectief instrument. Zonnepanelen eerst op daken aanbrengen.
- + Voor windenergie zien we alleen ruimte wanneer deze worden gesitueerd langs belangrijke infrastructuur en niet worden geplaatst in kwetsbaar open landschap.

Energiebesparing bedrijfsleven

De gemeente moet het lokale bedrijfsleven uitdagen om samen een energiebesparingsconvenant te sluiten. Door samen te werken, brengen bedrijven elkaar tot ideeën, en zetten ze extra stappen om energie-efficiënt te worden.

- + Duurzaamheid pakt Overbetuwe integraal aan en wordt in ieder beleidsstuk waar het relevant is, meegenomen (duurzaamheidstoets).
- + De gemeente neemt in de verkeers- en vervoersplannen CO₂-emissiereductie integraal op. Met aandacht voor alternatieven voor de auto, het stimuleren van gebruik van openbaar vervoer en fietsverkeer.
- + In de komende raadsperiode maken we het gemeentelijke inkoopbeleid volledig duurzaam en eerlijk: 100% schone energie uit Nederland (het liefst zo regionaal mogelijk) en producten die voldoen aan de regels van eerlijke handel.

Inzameling herbruikbare grondstoffen (i.p.v. afval)

In afval zitten waardevolle grondstoffen die niet verloren mogen gaan. De ChristenUnie wil afval zien als grondstof. Als afval goed gescheiden wordt ingezameld bij de bron, kunnen de grondstoffen worden aangeboden voor hergebruik.

- + Voor lastig te verwerken afvalstromen moet een passende oplossing worden geboden.
- + Inwoners van Overbetuwe moeten blijvend bewust worden gehouden om afval zoveel mogelijk te scheiden. Er wordt daarom meegedaan aan landelijke bewustwordingsacties rond het voorkomen en hergebruiken van afval, zwerfvuil en compost.
- + Bij aanbesteding neemt de gemeente op dat grondstoffen aan het eind van de levenscyclus eenvoudig te scheiden en herbruikbaar moeten zijn.
- + Hergebruik via kringloopwinkels en afvalbrengstations (ook in Andelst) wordt gepromoot.

- + Gezamenlijk aanpak circulaire economie met lokale branche en ondernemersverenigingen (bijv. voor het uitwisselen van lokale reststromen).
- + Met fastfoodrestaurants maken we afspraken over het aanpakken van zwerfafval in het winkelgebied. Zij kunnen 'afval hotspots' adopteren en schoonhouden.
- + Er komen innovatieve oplossingen om afval uit het 'stedelijk' water te halen. Met vrijwilligersorganisaties wordt naar de beste aanpakken gezocht om zwerfafval tegen te gaan.
- + De gemeente besteedt zoveel mogelijk circulair aan. Denk aan de aanleg van wegen, straatmeubilair en eigen vastgoed. Met bouwers worden afspraken gemaakt over circulair slopen.
- + Echte circulaire bedrijvigheid vraagt ruimte. Plekken voor recycling en het sluiten van kringlopen. Circulaire bedrijven en repair-cafés krijgen de ruimte in onze gemeente.

Toekomstbestendig waterbeheer en drinkwater

'Leven met water' raakt ook Overbetuwe. Door versteende gebieden en de toename van extreme buien ontstaat steeds vaker overlast en schade. De extremen merken we ook in lange droge, hete periodes. Daarom is het noodzakelijk dat de gemeente een strategie ontwikkelt. Dit vraagt goede samenwerking met de waterschappen.

Er moet een plan komen waarin de gemeente en het waterschap het watersysteem als één systeem beschouwt, los van de verschillende verantwoordelijkheden.

- + Inwoners hebben een belangrijke rol als het gaat om waterberging. De gemeente werkt aan bewustwording op dit punt, bijvoorbeeld door een publiekscampagne in samenwerking met de tuinentra. Overbetuwe blijft aangesloten bij Stichting Steenbreek
- + Er wordt zoveel mogelijk ingezet op een aparte afvoer en gebruik van regenwater.
- + De gemeente stimuleert de aanleg van groene daken en geeft zelf het goede voorbeeld. Daarmee werken we in Overbetuwe aan: waterberging, verkoeling, biodiversiteit en zonnepanelen leveren meer rendement.
- + Om overlast te voorkomen, proberen we de sponswerking te vergroten. Daarom helpt de gemeente inwoners met het klimaatbestendiger maken van straten en tuinen. De tegeltaxi blijft rijden: de gemeente haalt alle gewipte tegels op en via de gemeentewerf worden die gerecycled. We moedigen het aan dat burensamen in hun straat zoeken naar meer ruimte voor groen.
- + In bouwprojecten en het aanpakken van de openbare ruimte is klimaatadaptatie de norm. Pleinen krijgen oplossingen om water af te voeren zonder afbreuk te doen aan de toegankelijkheid en door wadi's creëren we plekken voor waterberging.
- + Hittestress vormt een steeds groter probleem, bomen en ander groen zorgen voor verkoeling. Daarom blijven bestaande bomen zoveel mogelijk behouden en worden nieuwe bomen en struiken geplant.
- + Nieuwe parkeerplaatsen gaan bestaan uit halfverharding zonder afbreuk te doen aan de toegankelijkheid van de openbare ruimte. Bestaande parkeerplaatsen worden bij groot onderhoud aangepast.
- + Waterschade door overstroming is vaak niet of beperkt verzekerd voor ondernemers. Met bedrijventerreinen maakt de gemeente een plan van aanpak hoe versteende gebieden indien nodig meer water kunnen bergen.

In Overbetuwe is ook de productie van drinkwater relevant. Er is dringend behoefte aan meer drinkwater in ons land. Vitens produceert in Overbetuwe drinkwater en wil de productie opvoeren. Zo kunnen we als gemeente bijdrage aan de behoefte. Maar dit kan invloed hebben op de grondwaterstand en de mogelijkheid beperken van agrarische bedrijven voor het, tijdelijk of structureel, zelf kunnen oppompen van water.

- + De ChristenUnie wil dat de gemeente onderzoekt hoe zij bewoners en bedrijven gaat helpen aan een compensatie indien schade wordt geleden ten gevolge van toekomstige drinkwaterproductie.

11

4. Wonen, ruimte en mobiliteit

4.1 Wonen, ruimte en natuur

Waar staat de ChristenUnie voor op?

Een goed en betaalbaar huis in een prettige wijk, dat is voor ons allemaal belangrijk. De beschikbaarheid van de juiste woningen is helaas niet vanzelfsprekend. De ChristenUnie wil dat Overbetuwe met toekomstgericht woningbeleid de woningmarkt stimuleert, zodat starters een steuntje in de rug krijgen, senioren kunnen doorstromen en ruimte kunnen maken voor jongeren, er voldoende passende huurwoningen zijn en er ruimte is voor particuliere (nieuw)bouw.

Toekomstige generaties

Keuzes die we nu maken, hebben gevolgen voor de leefomgeving van toekomstige generaties. De gemeente Overbetuwe zal duidelijke keuzes moeten maken. Ruimtelijke ordening is bij uitstek het onderwerp waar burgers bij betrokken moeten worden. Het gaat tenslotte over de kwaliteit van onze eigen leefomgeving. Structurele versterking van de economie in de diverse dorpen en bereikbare voorzieningen houden Overbetuwe leefbaar. Daarvoor is het ook belangrijk dat de infrastructuur op orde is, zoals wegen, fietspaden, openbaar vervoer en snel internet.

Wonen

De ChristenUnie wil dat de gemeente Overbetuwe woningcorporaties de ruimte geeft om innovatief, vraaggericht en toekomstbestendig te kunnen bouwen. In de woonagenda moet blijvend aandacht zijn voor ambitieuze duurzaamheidsdoelstellingen. De komende raadsperiode moet er een plan komen hoe de bestaande woningvoorraad volledig verduurzaamd wordt. Daarnaast is de opgave complex. We hebben extra oog voor starters, (arbeids)migranten en de woonvragen van ouderen door het veranderen van de ouderenzorg. Er zullen doortastend keuzes moeten worden gerealiseerd.

Woningcorporaties hebben een blijvende taak ten aanzien van de leefbaarheid. Daarbij organiseren corporaties het leefbaarheidsbeleid niet alleen vóór, maar vooral mét de bewoners in Overbetuwe.

- + Overbetuwe bouwt zoveel mogelijk levensloopbestendige woningen en wijken, ondersteund door een goede infrastructuur (sociaal-culturele activiteiten en zorgondersteuning). De ChristenUnie vraagt daarbij om extra aandacht voor senioren- of meergeneratiehofjes en woonzorgprojecten.
- + Ouderen in een koopwoning kunnen gebruik blijven maken van een Toekomstbestendig Wonen Lening om de woning aan te passen. Zo kunnen ze er, ondanks toenemende lichamelijke beperkingen, toch comfortabel en veilig blijven wonen.
- + Doorstromen alstublieft: naast de provinciale doorstroommakelaars willen we onderzoeken of er in Overbetuwe doorstroompremies kunnen komen om mensen van een relatief ruim huis naar een meer passende woning te begeleiden.
- + (Maximale) invloed op de snelheid en het programma voor wonen en werken vraagt om actieve(re) grondpolitiek. Daar is goede voorbereiding en weloverwogen besluitvorming voor nodig, met voldoende onderbouwing als het gaat om (financiële) risico's.
- + De ChristenUnie is voor een woonverplichting bij nieuwbouw zodat huizen niet opgekocht worden door beleggers. Hiervoor dient de actuele grens van 'betaalbare koop' te worden gehanteerd

- + Woningen worden duurzaam gebouwd en de gemeente zet in op verduurzaming van bestaande woningen (nul-op-de-meter).
- + Klimaatbestendige nieuwbouw. Bij nieuwbouw gaat het niet alleen om energiebesparing en gasvrij bouwen, maar ook om klimaatbestendigheid, zowel voor wat betreft de omgang met water - waaronder het afkoppelen van hemelwater en afvalwater - als het voorkomen van hittestress. De bouwlocatie moet ook klimaatbestendig zijn zodat wateroverlast wordt voorkomen.
- + Wijkgerichte aanpak bestaande bouw. In de bestaande bouw wordt jaarlijks een ambitieus maar realistisch aantal woningen voorzien van een duurzame warmteoplossing. Dit gebeurt in een wijkgerichte aanpak.
- + Voorkom energiearmoede. Wijken met slecht geïsoleerde huizen en bewoners met lage inkomens moeten niet achteraan, maar vooraan staan bij de energietransitie.
- + Overbetuwe blijft starters de mogelijkheid bieden gebruik te maken van de starterslening
- + Ook voor verduurzaming blijft de Toekomstbestendig Wonen Lening in Overbetuwe beschikbaar.
- + Woningplitsing is een goede mogelijkheid om meer woningen te realiseren, mits dit in de woonomgeving kan.
- + We geven ruimte aan wooncoöperaties en collectief particulier opdrachtgeverschap. Zo ontstaan er buurtjes met karakter. Per gebiedsontwikkeling wordt bekeken of een seniorenproject, meergeneratieproject of een jongerenproject kansrijk is. De gemeente gaat onderzoeken hoe zij het best geholpen kunnen worden en op welke manier ontwikkelaars kunnen worden gestimuleerd hieraan mee te werken.
- + Met ontwikkelaars maken we afspraken over de bouw van levensloopbestendige woningen. Waar de gemeente grondposities heeft stuurt zij op de programmering, zodat deze woningen voldoende worden gebouwd. Zo maken we doorstroming mogelijk.
- + De afspraken in de Woonagenda moeten in alle projecten worden gerealiseerd. We willen groene ruimte buiten én binnen de dorpen behouden. Dat betekent strategisch bouwen door zoveel als mogelijk slimme verdichting binnen de bebouwde kom. De woningbouwopgave is echter zo groot dat aan

12

- + bouwen op landbouwgrond niet valt te ontkomen. Conform de ladder duurzame verstedelijking staan we dat beperkt toe met als doel aantrekkelijke woonlandschappen tot stand te brengen in combinatie met natuurontwikkeling.
- + Naast grotere bouwprojecten kan ook in de kleinere kernen op beperkte schaal gebouwd worden om de kernen leefbaar te houden en jongeren de kans te geven in het dorp van hun ouders/verzorgers te wonen en als het nodig is mantelzorger te kunnen zijn.
- + Nieuwbouw gaat niet alleen over woningen. In bouwprojecten komt ook ruimte voor maatschappelijke voorzieningen, zoals verenigingen, maar ook voor maatschappelijke organisaties die een belangrijke bijdrage leveren aan het welzijn in de wijk. Zij moeten een plek in de buurt kunnen behouden. De gemeente maakt daarover afspraken met bouwers, en ondersteunt waar nodig.

Ruimte en natuur

De openbare ruimte heeft invloed op onze gezondheid. Als we wandelen, kunnen spelen, hardlopen, of fitnesssen in de buitenruimte. Ook Overbetuwe moet zich voorbereiden op klimaatverandering. Er komen meer hoosbuien en meer hittegolven. Juist bij de inrichting van de openbare ruimte moet je daar nu keuzes in maken, vindt de ChristenUnie. Met meer ruimte voor water en groen wordt de bebouwde omgeving robuuster. Tegelijk geeft dit weer meer kansen voor biodiversiteit in de kernen.

Ook voor ons gevoel van veiligheid, de vrijheid om anderen te ontmoeten en contacten te leggen is een goede, sociaal veilige, openbare ruimte van levensbelang.

De ChristenUnie denkt dan ook aan groepen die minder gemakkelijk hun weg vinden, zoals mensen met rollator, blindenstok, of kinderwagen, iedereen moet in onze gemeente zijn of haar weg kunnen vinden.

- + In Overbetuwe willen we voldoende ruimte voor kinderen om te spelen, in speeltuinen, maar ook in bosjes om hutten te kunnen bouwen en in bomen te klimmen. In elke wijk dient een speeltuin te zijn met meerdere speeltoestellen die ook met rolstoelen toegankelijk zijn.
- + De openbare ruimte daagt uit tot spelen en bewegen, ook voor volwassenen.
- + De openbare ruimte geeft ruimte aan water en groen om klimaatverandering te kunnen vangen. Stortbuien kunnen zo beter opgevangen worden, bij hete zomers gaan we zo hittestress tegen.
- + Onze gemeentelijke gebouwen krijgen zo veel mogelijk groene gevels en daken.
- + Gemeentebestuurders en raadsleden in Overbetuwe gaan, bijvoorbeeld jaarlijks, een toegankelijkheidswandeling maken met ervaringsdeskundigen.
- + Open landschappen mogen niet steeds kleiner worden. Verrommeling, versnippering zoals door boomkwekerijen en opringerige zichtlocaties langs wegen willen we tegengaan.
- + Met Park Lingezen en de Randwijkse Waarden wordt in een groot deel van Overbetuwe voorzien in de behoefte aan recreatiegebieden. Meer investeren in wandel- en fietsgebieden en beleefpaden blijft nodig. Zo worden natuur en landschap beter 'beleefbaar' en toegankelijk.
- + Gelijktijdig moeten waardevolle gebieden met natuurwaarden, zoals de Meilanden, delen van Park Lingezen of de omgeving van Hemmen worden ontzien, zodat de natuur zich daar ongestoord kan blijven ontwikkelen en bijvoorbeeld vogels rustgebieden hebben.
- + De ChristenUnie vindt goed beheer en onderhoud belangrijk. Bij het onderhoud van gemeentelijk groen, dient, naast het ingezette maaibeleid, rekening te worden gehouden met het gebruik van bijvriendelijke beplanting en onderhoudsmethoden. De gemeente stimuleert dit ook bij bewoners.

- + Wonen in een groene wijk is goed voor je gezondheid en welzijn. We gebruiken daarvoor de 3-30-300-regel zowel voor nieuwbouwprojecten als voor bestaande wijken, bijvoorbeeld wanneer de openbare ruimte aangepakt wordt. Dit betekent dat je vanuit elk huis drie bomen moet kunnen zien, 30% van de wijk in de schaduw van een boom valt, en je binnen 300 meter lopen bij een parkje bent.
- + De openbare ruimte moet uitnodigen tot ontmoeting en bewegen. Waar speeltuinen, beweegtuinten en ontmoetingsplekken ontbreken en door de buurt gewenst zijn voegen we die toe. Ook stimuleren we dat buurtinitiatieven grasveldjes adopteren en mooier maken.
- + Bij het herinrichten van de openbare ruimte vervangen we waar mogelijk steen door groen. Nieuw straatmeubilair wordt circulair geproduceerd.
- + De openbare ruimte wordt toegankelijk ingericht, met voldoende rustplekken.

4.2 Mobiliteit

Waar staat de ChristenUnie voor?

We staan op voor een goed bereikbaar Overbetuwe. Mobiliteit brengt mensen bij elkaar, om te werken, elkaar te ontmoeten of voor elkaar te zorgen. De ChristenUnie vindt het belangrijk dat we daarbij zorgen voor onze leefomgeving. Goede wegen, paden en OV-verbindingen zijn nodig waarbij de ChristenUnie mensen wil stimuleren om steeds de duurzaamste variant te kiezen.

De ChristenUnie wil naar schoner vervoer, waarbij lopen, fietsen en openbaar vervoer het belangrijkste is. Daarom kiezen we voor het STOMP principe: Eerst Stappen, dan Trappen (fiets), dan Openbaar vervoer, dan Mobility-as-a-Service (MaaS of deelmobiliteit) en vervolgens pas de Personenwagen. Meer dan de helft van de verplaatsingen gebeurt op korte afstand. Daarom krijgt langzaam verkeer in [...] voorrang. Dit maakt onze woonomgeving leefbaar, veilig en duurzaam. Daarbij houden we rekening met mensen met een beperking, door een toegankelijke omgeving te creëren voor iedereen.

We zetten ons in de komende periode verder in voor verduurzaming van de mobiliteit (volledig CO₂-neutraal in 2040) en voor het vermijden van overbodig verkeer. Om deze duurzame mobiliteitstransitie te realiseren investeren we in sociaal veilige wandelroutes, in meer ruimte voor de fiets met een fijnmazig netwerk van doorfietsroutes met een hoge kwaliteit. Maar ook in frequente en zoveel mogelijk rechtstreekse busverbindingen en in een goede afstemming tussen mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling.

Fietsers en voetgangers

De ChristenUnie wil een ambitieuze fietsagenda en veilige looproutes:

- + Veilige fietsverbindingen tussen de dorpen, langs de Linge en de Zeegstraat. Scheiding van landbouwverkeer en fietsende scholieren.
- + Voor ouderen en andere mensen die minder mobiel zijn, worden de looproutes naar het centrum, belangrijke ontmoetingsplekken en (zorg)voorzieningen zoveel mogelijk aangepast naar hun behoeften (comfortzones).
- + Barrières voor voetgangers moeten verdwijnen, te beginnen bij basisscholen, winkelcentra, zorgvoorzieningen en andere belangrijke ontmoetingsplekken en de looproutes daar naar toe. In het gemeentelijke handboek voor de inrichting van de openbare ruimte dienen duidelijke eisen voor de toegankelijkheid te staan.

- + Wandelpaden van en naar openbare voorzieningen wil de ChristenUnie voorzien van voldoende bankjes, zodat ook mensen die minder goed ter been zijn, geregeld kunnen rusten of elkaar ontmoeten.
- + We stimuleren ommetjes en klompenpaden, met bordjes bij cultuurhistorische elementen.
- + Iedereen moet de kans krijgen om te fietsen. Voor nieuwkomers zorgen we voor fietslessen. Er is een programma om minima en kinderen van een goede fiets te voorzien.
- + Zo veel mogelijk fietsroutes worden bij sneeuw schoongeveegd.
- + De gemeente gaat bij nieuwbouw of herstructurering van wijken uit van het fietsverkeer en richt wijken fiets- en kindvriendelijk in. Er komen sociaal veilige fietsverbindingen die wijken onderling snel verbinden.
- + Deelfietsen en scooters. Om verrommeling van de openbare ruimte te voorkomen komt er, wanneer de vraag zich voordoet, een vergunningsstelsel voor aanbieders van deelmobiliteit. Alle aanbieders van deelmobiliteit in de gemeente moeten voldoen aan de landelijke standaarden van Mobility as a Service (Maas).
- + Knelpunten in kaart. Met onze inwoners en de (lokale) fietsersbond gaan we de fietsknelpunten in Overbetuwe inventariseren. We kijken daarbij onder andere naar comfort, veiligheid, directheid en doorstroming.

Openbaar vervoer

- + OV-bereikbaarheid van alle kernen.
- + Bij de aanbesteding van OV zet Overbetuwe in op schone bussen.
- + Nieuwe bewoners krijgen informatie over de OV-bereikbaarheid van hun woonwijk
- + Vraagafhankelijk vervoer is alleen een alternatief voor OV als sprake is van korte aanmeldtijden (maximaal 1 uur) en een aantrekkelijke prijs. Al dit vraagafhankelijke mobiliteitsaanbod is zero-emissie..

13

Parkeren

- + Overbetuwe stimuleert het gebruik van deelauto's, waardoor er minder blik op straat komt. Deelauto Driel is een mooi voorbeeld van een collectief initiatief. Zo kunnen woonstraten worden vergroend en autoluw worden ingericht en hebben voetgangers, fietsers en spelende kinderen daar het primaat.
- + Parkeren hoeft echt niet voor de deur maar kan ook geclusterd in de wijk. Ook hierdoor blijven de straten groener. Er komen voldoende laadpunten voor elektrische vervoersmiddelen, passend bij de groei van het aantal elektrische auto's. De aanvraagprocedure dient zo eenvoudig mogelijk te zijn.

Verkeersveiligheid

- + De gemeente Overbetuwe geeft in haar verkeersbeleid voorrang aan kwetsbare verkeersdeelnemers, zoals voetgangers en fietsers.
- + Het verkeer moet met name voor voetgangers en fietsers veiliger worden. Wij zetten in op minimaal 50 procent minder verkeersslachtoffers in 2030 ten opzichte van 2022.
- + We willen uitgaan van het Duurzaam Veilig principe: wegen zo inrichten dat voor weggebruikers de maximumsnelheid al duidelijk blijkt uit de weginrichting en zij hun snelheid hieraan aanpassen.
- + De maximumsnelheid binnen de bebouwde kom wordt 30 kilometer. Alleen op wegen met openbaar vervoer en verbindingswegen geldt 50 kilometer per uur. Er komen bovendien meer woonerven waar niet harder dan 15 kilometer per uur wordt gereden. Waar het op korte termijn niet mogelijk is om de weginrichting aan te passen aan de lagere maximumsnelheid kiezen we voor tijdelijke snelheidsbeperkende maatregelen.
- + Op basis van registratie van de ongevallen brengt de gemeente tenminste elke vier jaar de zogenaamde 'gevaarlijke plekken' in beeld. Daarbij worden ook de verkeersdeelnemers betrokken bij het kiezen van een oplossing.
- + De gemeente zorgt voor veilige loop- en fietsroutes naar de scholen en richt de omgeving van scholen veilig in.
- + De gemeente Overbetuwe werkt actief mee aan het realiseren van verkeerslessen, bijvoorbeeld op scholen en bij instellingen.
- + Per dag rijden diverse pakketdiensten vele kilometers door de gemeente voor het bezorgen en ophalen van bestellingen. Pakketpunten kunnen de omvang van dit verkeer beperken. Ook verkent de gemeente met lokale ondernemers of een gezamenlijke bezorgservice opgezet kan worden om onnodige verkeersbewegingen te voorkomen.

Foto's: Suzanna Kolenbrander (1), Bendik Westerink (2,3,4,5,6,8 & 10), Familie Wieringa (7,9,11,12 & 13)